

İÇTİHAT

TÜRK PARASININ KIYMETİNİ KORUMA

(Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonu)

DÖRT KARAR

Pertev BİLGEN (*)

ANAYASAYA AYKIRILIK İTİRAZI : Ciddilik şartı. İtirazın haklılığı. Kanunun daha önce Anayasaya uygun bulunmuş olması.

DAVA HAKKI : İptal davası : Menfaat şartı.

DEMİR - ÇELİK : Temel mal ve hizmetler. Demir - çelik fiyatlarının Bakanlar Kurulu tarafından tesbiti. Eski ve yeni fiyatlar arasındaki farkın Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonuna ödenmesi mükellefiyeti.

DÜZENLEME YETKİSİ : Ekonomik muhtevalı düzenleyici işlemler. İdarenin düzenleme yetkisinin kapsamı. Kanunla yasaklanmamış konular. Ekonomik yaşamın gerekleri.

EKONOMİK İSTİKRAR : Ekonomik istikrarın sağlanması. Fiyat ayarlamaları. Üretimin arttırılması. Üretimin desteklenmesi. Fiyat politikası. Gelir politikası.

EŞİTLİK İLKESİ : Eşitlik ilkesine uygunluk. Eşitlik ilkesine aykırılık. Eşitlik ilkesine aykırılığın iptal sebebi olmadığı haller, olduğu haller.

FIYAT : Temel mal ve hizmet fiyatlarının Bakanlar Kurulunca tesbiti. Bakanlar Kurulunun yetkisinin kapsamı. İktisadî Dev-

---

(*) Doç. Dr. Pertev Bilgen, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesidir.

let Teşekküllerince üretilen temel mal ve hizmetlerin fiyatlarının tesbiti. Ereğli Demir Çelik Fabrikaları A.Ş. tarafından üretilen demir - çelik fiyatlarının tesbiti. Özel kesimce üretilen temel mal ve hizmetler. İthal edilen temel mallar. Kâğıt fiyatlarının tesbiti.

FONLAR : Fiyat Düzenleme ve Denetleme Fonu. Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonunun amacı. Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonununun Kullanılması. Fonların hukukî mahiyeti. Fona ödeme mükellefiyeti. Demir - çelik ürünlerinin fiyat farkı. Kâğıt ürünlerinin fiyat farkı.

HAKKANİYET VE ADALET.

HUKUKA AYKIRILIK : Kanunla yasaklanmamış konular.

İDARİ İŞLEMLER : Unsurları : Amaç unsuru. Sebep unsuru. TPKK. Kararlarının sebep unsuru : Ekonomik yaşamın gerekleri. Konu unsuru : Eşitlik ilkesine aykırılık. Eşitlik ilkesine aykırılığın iptal sebebi olduğu haller, olmadığı haller. Yetki unsuru. İdarî işlemlerin geri alınması. İptal davası sırasında geri alma. İdarî işlemlerin yürürlüğe girmesi. İdarenin yürürlük tarihini tesbit yetkisi. Geçmişe etkililik. Bir genel ve objektif işlemi açıklayıcı işlemler.

İKTİSADİ DEVLET TEŞEKKÜLLERİ.

KÂĞIT : Temel mal ve hizmetler. Kâğıt fiyatlarının tesbiti. Kâğıt Fiyatlarının Bakanlar Kurulu tarafından tesbiti. SEKA tarafından tesbiti. Kâğıt Fiyat farklarının Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonu kapsamına alınması. Eski ve yeni fiyatlar arasındaki farkın Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonuna ödenmesi mükellefiyeti.

KAMU İKTİSADİ DEVLET TEŞEBBÜSÜ : Sermayesinin yarısından fazlası Devlet Teşekküllerine ait teşebbüsler. Ereğli Demir - Çelik Fabrikaları A.Ş.

KÂR : Hukuka aykırı kazanç. Sebepsiz ve haksız kazanç. Normalin ötesinde aşırı kazanç. Normal kazanç. Fiyatları Bakanlar Kurulunca tesbit olunan temel malların eski ve yeni fiyatları arasındaki gerçek fark. Farazi fark.

KARABORSA : Karaborsa fiyatlar. Denetimi.

KAZANILMIŞ HAKLAR : Şartları. Hukuka uygun olarak edinme.

MALİ YÜKÜM : Vergi, resim, harç. Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonuna ödenen fiyat farkları. Vergi ve Fonların hukuki mahiyeti. Malî yükümlerin kanunla konulması. Anayasaya aykırılık.

SEBEBSİZ İKTİSAP : Fiyatları Bakanlar Kurulunca tesbit olunan temel malların eski ve yeni fiyatları arasındaki gerçek fark, farazi fark.

TAKDİR YETKİSİ : Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında kararlar. Konu unsurunda takdir yetkisi. Sebep unsurunda takdir yetkisi.

TEMEL MAL VE HİZMETLER : 6/8954 Sayılı Temel Mal ve hizmetlere ilişkin Bakanlar Kurulu Kararnamesi. Temel mal ve hizmetlerin fiyatlarının tesbiti usulü. Bakanlar Kurulunun yetkisinin kapsamı. Elektrik, kömür, çimento. Demir-Çelik. Kâğıt. Ereğli Demir Çelik Fabrikaları A.Ş. ürünlerinin fiyatlarının tesbiti.

TOPLUM YARARI : Spekülatif işlemler. Haksız ve sebepsiz kazanç.

TÜRK PARASININ KIYMETİNİ KORUMA : Türk parasının iç ve dış değerinin korunması. Türk Parasının iç değerinin korunması. İç fiyat değişikliklerine karşı Türk Parasının kıymetinin korunması. Fiyat istikrarı. Fiyat değişiklikleri. Ekonomik istikrar. TPKK. hakkında 21 Sayılı Karar. 21 Sayılı Kararın amacı : Temel Mallarla ilgili Fiyat Düzenleme ve Desteklemelerine kaynak sağlamak, yatırım programlarını finanse etmek, üretimi arttırmak, temel mallarla ilgili fiyat ve gelir politikasını gerçekleştirmek. Spekülasyonu önlemek.

TÜRK PARASININ KIYMETİNİ KORUMA HAKKINDA KARARLAR : TPKK. Hakkında 21 Sayılı Karar. 21 Sayılı kararın amacı. Bakanlar Kurulunun yetkisinin kapsamı. TPKK. hakkındaki kararların sebep unsuru. Ekonomik yaşamın gerekleri. Konu unsuru, amaç unsuru. Yetki unsuru.

ru : Yetkinin devri. TPKK. Hakkında Maliye Bakanlığı Tebliğleri. Tebliğlerin hukukî mahiyeti. Tebliğlerin hukuka uygunlukları.

YARGI DENETİMİ : Ekonomik muhtevalı işlemlerin yargısal denetimi. TPKK. hakkındaki kararların yargısal denetimi. Hukuka aykırılık denetimi. TPKK. Kararlarına aykırı Maliye Bakanlığı Tebliğleri.

YARGILAMA USULÜ : İptal davası. Umumî ve objektif işlemle kişisel işlemin birlikte dava edilmesi. Dava Dilekçesi. Sonuç ve istem : Sonuç ve istemle ilgili olmayan gerekçeler. Davanın kabulü : Davanın kısmen kabulü. İdarî işlemin geri alınması. Ara kararına İdarenin verdiği cevapla kabul. Duruşmada taraf vekillerinin beyanı. Danıştay Kararı : Kabul üzerine Danıştayca verilen karar : Karar verilmesine yer olmaması. Deliller : Hazine ve Kambiyo Kontrolörünün incelemesi. Tutanaklar. Faturalar. Sanayi Odası tarafından yapılan inceleme raporları. Kanaat belirten ifadeler. Kesin ifadeler.

YETKİNİN DEVRİ.

Kas Koll. Şti. D.D.K., E. 1975/375, K. 1976/168, T. 4.6.1976¹

Davanın özeti : Bakanlar Kurulunun 28.2.1974 tarihli ve 7/7877 sayılı Kararnamesi ile yürürlüğe konulan, "Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonu Kurulmasına Dair 21 Sayılı Karar"ın ve Ankara Kambiyo Müdürlüğünce tesis edilen 4.8.1975 tarihli 12 - 20 - 10575 sayılı işlemin; Hazine ve Kambiyo Kontrolörlerince şirket defterleri üzerinde yapılan incelemede gerekli usule uyulmaması nedeniyle böyle bir incelemeye dayalı işlemin şeklen sakat olduğu, inceleme rapor ve tutanağı kendilerine verilmediği için işleme fona yatırılması istenilen 1.117.751.77 liranın İdarece nasıl hesaplandığının bilinmediği, oysa ki kendi defter kayıtları ve belgelerine göre böyle bir sonuca varılmasınınin madeten imkânsız olduğu, 2 sayılı tebliğ ile 21 sayılı kararın uygulanmasında yükümlüler arasında 4 sayılı tebliğle de isbat vasıta-

1) Danıştay Dergisi, Yıl 7, Sayı 24-25, Sayfa 145.

larında tefrik yapıldığı, bu durumun eşitlik ve adalet ilkelerine aykırı düştüğü, işlemle 21 sayılı karar ve tebliğlerin maksat ve konusu dışına çıkıldığı, Metiş İnşaat ve Ticaret Ltd. Şirketi ile Kas Şirketi arasında malzeme giriş çıkışının alış fiyatları üzerinden olduğu, bu iki şirketin aralarındaki ilişkiler nedeniyle ayrı ayrı mütalâa edilmedikleri, 21 sayılı kararın mâna ve lâfzı itibariyle uygulanma olanağı bulunmadığı, bu kararlar getirilen yükümlülüğün kari-meye dayandığı, spekülâtif kazanç edilmediği yolunda isbat hakkı tanınmadığı, karar hükümlerinin katılığının uygulamada haksızlıklara sebebiyet verdiği, 21 sayılı kararın uygulanmasıyla özel sektöre karşı taahhütte bulunanların ihtilâfa terkedildiği, 21 sayılı kararlar getirilen şeyin bir malî yüküm olduğu kanunla konulmadığı için de 21 sayılı kararın Anayasanın 61 inci maddesine aykırı düştüğü, stoklarındaki malzemelerin bir kısmı resmî sektör taahhütlerinde kullanıldığı için diğerleri ise özel sektör taahhütlerinde kullanılmakla beraber bu taahhütlere ait siparişler 25.2.1974 tarihinden önce verildiği için fiyat farkı alınmadığı, bu hususun ibraz edilen belgelerle sabit olduğu iddiasıyla iptaline ve yargılama giderlerinin davalıya yükletilmesine karar verilmesi isteminden ibarettir.

Savunmanın özeti: Davacının, 4.8.1975 tarihli işleme dayanak yapılan 30.5.1975 tarihli 10/10 sayılı inceleme raporuna itirazı üzerine durumun yeniden incelenmesinin Hazine ve Kambiyo Kontrolörleri Kurulu Başkanlığında istenildiği, devam eden inceleme sonucuna göre davacı hakkında kesin işlem tesis edileceğinden bu safhada yersiz olarak açılan davanın reddi gerektiği, 21 sayılı karara ilişkin iddiaların haklı dayanağının bulunmadığı, bu nedenlerle davanın reddi ile yargılama giderlerinin davacıya yükletilmesi gerekeceği yolundadır.

Raportör Reşat Şamiçoğlu'nun Düşüncesi: İptali istenilen 21 sayılı karar demir - çelik yanında çimento ve kâğıt mamûllerini de kapsamakta, bu mamûllerden elde edilen fiyat farklarının da fona yatırılmasını öngörmektedir.

Uğraşı konusuna göre davacının 21 sayılı kararın kâğıt ve çimentoya ilişkin kısmıyla menfaat alâkası bulunmamaktadır. Bu nedenle davanın 21 sayılı kararın kâğıt ve çimentoya ilişkin kısmının ehliyet noktasından reddi gerekir.

Davanın 21 sayılı kararın demir ve çelikle ilgili kısmına gelince : 1567 sayılı Kanunun 6258 sayılı Kanunla değişik 1 inci maddesi Türk Parası kıymetinin korunması amacıyla gerekli gördüğü kararları almaya Bakanlar Kurulunu yetkili kılmaktadır.

Bu yetkiye dayanılarak yürürlüğe konulan 21 sayılı kararla Türk Parasının iç ve dış değerinin korunması amacının güdüldüğü anlaşılmaktadır. Bu kararla kurulan Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonunda toplanacak paralarla demir, çelik, çimento ve kâğıt gibi önemli temel malların fiyatları ile ilgili olarak yapılacak düzenleme ve desteklemelere kaynak sağlanacak bu mallarla ilgili yatırım programları finanse edilecek, üretimi arttırılarak spekülâtif girişimler önlenecektir. Bu amaçlarla çıkarılan ve bu amaca hizmet edecek olan 21 sayılı kararda bu nedenle 1567 sayılı Kanuna aykırılık bulunmamaktadır.

Öte yandan, temel malların mamullerine yapılan zamlardan dolayı meydana gelen farkların bu mamullerin üretici ve satıcıları üzerinde bırakılarak onların sebepsiz ve haksız kazançlar edinmelerine olanak tanınması hukuk ve toplum yararı açısından da uygun görülmez. Fiyat artışlarından doğan farkın bir fonda toplanmasını öngören 21 sayılı kararda bu bakımdan da hukuka aykırılık yoktur. Bu nedenle davanın 21 sayılı kararın demir - çeliğe ilişkin kısmının esastan reddi gerekir.

Dava konusu işleme gelince :

İptali istenen ve Ankara Kambiyo Müdürlüğünce tesis edilen 4.8.1975 tarihli işlemi içeriğine göre 3 bölümde incelemek gerekmektedir.

Bu işlemle davacıya 25.2.1974 tarihi itibariyle mevcut stoklarından ve bu stoklarının resmî ve özel sektör taahhütlerinde kullanmasından ötürü elde ettiği fiyat farkını 21 sayılı kararla kurulan fona yatırması gerektiği tebliğ edilmiştir.

Yine bu işlemle davacıdan, Metiş İnşaat ve Ticaret Limited Şirketi adına stok edilmiş bulunan 27.000 kilogram sacın eski ve yeni alış fiyatları arasındaki farkı fona yatırması istenilmiştir.

İşleme dayanak tutulan 30.5.1975 tarihli, 10/10 sayılı kontrolör raporuna davacının yaptığı itiraz üzerine konuyu yeniden inceleyen Bakanlık 24.10.1975 tarihli ara kararımıza verilen cevaptan anlaşıl-

dığına göre, işlemin kamu sektörüne ait kısmını, davacının bu sektöre taahhütlerden fiyat farkı almadığının saptanması üzerine 21 sayılı karara ilişkin 2 sayılı tebliğin 4 üncü maddesi gereğince düzeltilmiştir. Dolayısıyla dava konusu işlemin bu noktaya ilişkin kısmı hakkında, uyuşmazlık kalmadığı için karar verilmesine yer olmadığına karar verilmesi uygun olacaktır.

İşlemin, 466.401.50 liralık fiyat farkına ilişkin kısmına gelince :

Şirketin, özel sektör taahhütlerinde kullanılan ve 25.2.1974 tarihinde mevcut stokları 10/10 sayılı ilk kontrolör raporunda şöyle saptanmıştır.

Sac : 90.850 Kgr., Profil : 35.510 Kgr., Y. Demir : 50.574 Kgr.

İptali istenen işlemle de bu miktarlar esas alınmış ve bu miktar malzemeye ait fiyat farkının fona yatırılması istenilmiştir.

Oysa ki, itiraz üzerine şirket defterleri üzerinde yeniden yapılan incelemede şirketin 25.2.1974 tarihi itibarıyla mevcut ve özel sektör taahhütlerinde kullanılan demir - çelik malzemelerinden oluşan stokların daha da fazla olduğu saptanmıştır.

Bu inceleme sonunda düzenlenen 9.12.1975 tarihli ve 18/18 sayılı kontrolör raporuna göre şirketin 25.2.1974 tarihi itibarıyla mevcut stokları şöyledir :

Sac : 82.866 Kgr., Profil - Lama : 59.982 Kgr., Y. Demir : 79.770 Kgr., Çelik : 15.483.5 Kgr.

Şirket ortaklarından Kadir Sever isimli kişi, inceleme sırasında, beyanname ile defter kayıtları arasındaki farklılığın stoklardan imalâthanede imal edilmiş ve o tarihte faturaları kesilmemiş bulunan malzemelerin beyan edilmemesinden doğduğunu, özel sektöre ait işlerde kullanılan malzemenin bu yeni miktarların aynısı olduğunu beyan etmiştir.

Bu beyan karşısında taraflarca miktarında uyuşmazlık bulunmaması gereken bu stoklara göre doğan 466.401.50 liralık fiyat farkının 250.092 lirası 18.9.1975 tarihinde ihtirazî kayıtla fona yatırılmıştır.

İşlemin, özel sektör taahhütlerinde kullanılan bu stok miktarlarına ilişkin kısmı yönünden hukukî durum şudur :

21 sayılı karara ilişkin olarak 27.7.1974 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan 4 sayılı tebliğin 1 inci maddesinde "Sanayi ve Tek-

noloji Bakanlığının 25.2.1974 tarih ve 14810 sayılı mükerrer Resmî Gazete'de yayımlanan tebliği gereğince beyana tâbi tutulan 25.2.1974 tarihinde mevcut çelik stoklarından, beyan tarihindeki stok miktarı bitinceye kadar bu stokları kullanmak suretiyle imal ettikleri mamullerinin fiyatları 25.2.1974 tarihindeki düzeyini muhafaza eden imalatçılar bu hususu fiyat tesbitine yetkili kılındığı konular için Sanayi ve Teknoloji Bakanlığından veya ilgili kamu kuruluşlarından alacakları bir belge ile daha önce beyanda buldukları T.C. Merkez Bankası Şubesine tevsik etmeleri kaydıyla, 25.2.1974 tarihi itibarıyla stoklarında bulunan demir çelik mamullerinin fiyat farkını 21 sayılı kararla kurulmuş olan fona yatırmayacaklardır" hükmüne yer verilmiştir.

Bu madde ile ilgililerin, 25.2.1974 tarihindeki demir çelik stokları için fona para yatırmaktan uzak kalmaları iki koşula bağlanmıştır :

1 — İlgililer, fiyatların 25.2.1974 tarihindeki düzeyini muhafaza ettiğini ilgili kamu kuruluşlarından alacakları bir belgeyle kanıtlayacaklardır.

2 — Bu belge, daha önce beyanda bulunulan Merkez Bankası Şubesine tevsik edilecektir.

Davacı tarafından dosyaya ibraz edilmiş 14 adet fatura vardır. Bu faturalar özel sektöre dahil firmalar adına kesilmiştir .Ancak, bu faturalarla ilgili olarak ilgili kamu kuruluşlarından alınmış bir 'belge' dosyada olmadığı gibi özel sektör taahhütleri için bu tür bir belgenin alındığı yolunda bir iddiaya da dilekçede yer verilmemiştir:

Yalnızca davacı, yürütmenin durdurulması isteminin 24.10.1975 tarihindeki ilk görüşmesinden sonra bu faturalardan birisini, Metiş İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti. adına 16.9.1974 tarihinde kesilmiş olanını Ankara Sanayi Odasına 26.12.1975 tarihinde tasdik ettirerek dava dosyasına göndermiştir.

3 kalem malzemeyi ve 675.554 liralık bir meblâğı ihtiva eden bu faturanın arkasındaki tasdik şerhinde "Bu fiyatların 25.2.1974 tarihinden önceki demir - çelik malzeme fiyatları ile imalât yapıldığına göre teşekkül ettiği kanaatine varılmış olup, 675.554 lira tuta-

rındaki işbu faturada kayıtlı 3 kalem malzeme için hizalarında gösterilen fiyatlar fatura tarihindeki rayice uygundur" denilmektedir.

Şirket ortaklarından Kadir Sever adlı şahıs ise, ikinci inceleme sırasında verdiği 20.11.1975 tarihli ifadede, 4 sayılı tebliğin 1 inci maddesinde sözü edilen şekilde bir belgenin ilgili kamu kuruluşundan alınmadığını ve özel sektör için kullanılan malzemeye ilişkin fiyat farkının fona yatırılacağını beyan etmiştir.

Gerek bu beyan, gerekse şerhde faturada öngörülen fiyatların 25.2.1974 tarihindeki fiyatlara değil fatura tarihindeki yani 16.9.1974 tarihindeki fiyatlara uygun olduğunun tasdik edildiğinin belirtilmiş bulunması karşısında bu belgenin 4 sayılı tebliğin 1 inci maddesine uygun nitelik taşıdığından söz edilemez. Kaldı ki faturada yer alan fiyatların 25.2.1974 tarihindeki düzeyini koruduğu hususu T.C. Merkez Bankasının daha önce beyanda bulunulan şubesine de tevsik edilmiş değildir. Bu nedenlerle davanın 4.8.1975 tarihli işleminin özel sektör taahhütlerine ilişkin kısmının tümünden reddi gerekir.

İptali istenen işlemle son olarak Metiş İnşaat ve Ticaret Limited Şirketi adına stok edilmiş 27.000 kilogram sac için eski ve yeni alış fiyatları arasındaki farkın fona yatırılması davacıdan istenilmiştir.

Metiş Şirketi, davacı şirket ortaklarının kurduğu bir şirket olmakla beraber ayrı tüzel kişiliği haizdir. Bu itibarla adı geçen şirkete ait olduğu kesinlikle saptanmış olan saclar için fona yatırılması gereken fiyat farkının davacı şirketten istenilmesinde hukukî isabet yoktur. Nitekim 30.5.1975 tarihli bir inceleme raporunda da farkın Metiş Şirketince fona yatırılması gerektiğine işaret edildiği halde işlem de muhatap davacı şirket olarak gösterilmiştir.

Bu nedenlerle dava konusu işlemin bu kısmının iptali gerektiği düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Ahmet Kocabıyıkoglu'nun düşüncesi: Davacı, 7/7877 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe konan Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonu Kurulmasına Dair 21 sayılı kararın ve bu karara müstecirlerden Ankara Kambiyo Müdürlüğüne tesis edilen 4.8.1975 gün ve 12-20/10575 sayılı işlemin iptalini istemektedir.

Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkındaki 1567 sayılı Kanunun 1. maddesinde "...ve Türk Parasının kıymetinin korunması zımında kararlar ittihazına İcra Vekilleri Heyeti selâhiyetlidir" denilmiştir. Fiyat istikrarı, Türk Parasının iç kıymetini koruma anlamına geldiğinden, Bakanlar Kurulunca ittihaz olunan, dava konusu 21 sayılı karar ile, Resmî Gazetenin 25.2.1974 tarih ve 14810 sayılı mükerrer nüshasında yayınlanan 7/7864, 7/7865 ve 7/7866 sayılı kararnameler konusu bazı temel malların Bakanlar Kurulu kararı ile evvelce tesbit edilmiş bulunan eski alış fiyatları ile mezkûr kararlara göre yeniden tesbit edilen fiyatlar dolayısıyla, 25.2.1974 tarihi itibariyle bu maddeleri nezdlerinde bulunduran özel ve tüzel kişilerin Devletçe yapılan bu fiyat artırımını sonucu, hiç bir katkıda bulunmaksızın haksız ve sebepsiz olarak normalin ötesinde aşırı kazanç sağlamalarını önlemek ve sebepsiz iktisap niteliğini taşıyan hasılat farklarının, sözü geçen mamullerin üretim ve desteklenmesi ile ilgili program yatırımlarının finansmanında ve bu mamullerle ilgili fiyat ve gelir politikasının gerçekleştirilmesinde kullanılmak üzere T.C. Merkez Bankası nezdinde kurulan bir fona yatırılmasının istenmesinde sözü geçen yasa hükümlerine bir aykırılık yoktur.

Davacı şirketin, mezkûr karara göre fiyat farkı ödemesi gerektiği demir çelik stoklarının 25.2.1974 tarihinden önceki taahhütlerine ait olması da fiyat farkı alınmamasını gerektirmez. Ancak bu konuya ilişkin 2 sayılı Maliye Bakanlığı tebliğinin 4 üncü maddesinin ikinci fıkrasına göre, adı geçen fiyat farkı talep etme olanağı bulunmayan kamu sektörüne dahil müesseselere olan taahhütlerine ilişkin demir stoklarından tevsik edilmek kaydıyla fiyat farkı alınmaması gerektiğinden ve davalı idarece kurulan 24.10.1975 tarihli ara kararına cevap teşkil eden 9.1.1976 gün ve 503588 - 011/6 - 1199 sayılı yazısında da belirtildiği üzere, davacının kamu sektörüne ait taahhütlerinde kullandığı demir çelik mamullerinden ötürü, kendisinden fiyat farkı talep edilmeyeceği anlaşıldığından, 4.8.1975 tarihli işlemin resmî sektör taahhütlerine ilişkin kısmı hakkında, tesis edilen ikinci işlem muvacehesinde karar ittihazına yer olmadığı, mezkûr işlemin özel sektör taahhütlerine ilişkin kısmı ile 21 sayılı kararın iptaline matuf davanın ise reddi gerektiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dava Daireleri Kurulunca, duruşma için belli edilen 4.6.1976 günü davacı vekili Av. Yükselen Arıkan ile davalı idareyi temsilen Hazine vekili Av. Kudret Süner'in geldikleri görülerek Kanunsözcüsü hazır olduğu halde açık duruşmaya başlandı. Taraf vekilleri ikişer defa dinlendikten ve Kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan sonra duruşmaya son verildi. Dava dosyası ile işlem dosyası içindeki belgelerin tümü incelenerek işin gereği görüşüldü :

Dava, Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonu Kurulmasına Dair 21 sayılı Karar ile bu karara dayanılarak Ankara Kambiyo Müdürlüğünce tesis edilen ve 21 sayılı kararlar kurulan fona yatırılacak fiyat farkı tutarını saptayan 4.8.1975 tarihli 12-20-10575 sayılı işlemin iptali istemiyle açılmıştır.

28.2.1974 tarihli 7/7877 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe konulan 21 sayılı karar demir çelik yanında çimento ve kâğıt mamullerinden elde edilen fiyat farklarının da fona yatırılmasını öngörmektedir. Resmî ve özel sektöre ait inşaatlar yapan ve bu inşaatlarda demir çelik mamulleri kullanan davacının uğraşı konusuna göre 21 sayılı kararın kâğıt ve çimentoya ilişkin kısmıyla menfaat alâkası bulunmamaktadır.

Davanın 21 sayılı kararın demir ve çeliğe ilişkin kısmına gelince :

1567 sayılı Kanununun 6258 sayılı Kanunla değişik 1 inci maddesi "...Türk Parası Kıymetinin korunması zımında kararlar itti-hazına İcra Vekilleri Heyeti selâhiyetlidir" hükmünü taşımaktadır.

Bu yetkiye dayanılarak yürürlüğe konulan 21 sayılı kararlar Türk Parası değerinin korunmasının amaçlandığı bellidir. Bilindiği gibi Türk Parasının iç değerinin korunması her şeyden önce piyasada fiyat istikrarının sağlanması ile mümkündür. Millî paranın iç ve dış değeri onun satınalma gücünü ifade eder. Bu nedenle büyük ölçüde fiyat değişimleri satın alma gücünü etkilemektedir. Fiyat ayarlamaları tek başına fiyat istikrarı sağlayamaz. Başka tedbirlerle özellikle üretimi artırıcı tedbirlerle bunun desteklenmesi

gerekir. 21 sayılı karar bunun için çıkarılmıştır. Bu kararlar, Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonu kurulmasından amaç, demir, çelik, kâğıt gibi önemli temel malların fiyatları ile ilgili olarak yapılacak düzenleme ve desteklemelere kaynak sağlanması, bu mamullerle ilgili fiyat ve gelir politikasının gerçekleştirilmesi böylece spekülâtif girişimlerin önlenerek Türk Parasının kıymetinin korunmasıdır.

Öte yandan, demir mamullerine yapılan zamlardan dolayı meydana gelen farkların demir üretici ve satıcıları üzerinde bırakılarak onların sebepsiz ve haksız kazançlar edinmelerine göz yumulması hukuk açısından da uygun görülmez. Bu nedenlerle 21 sayılı kararın demir ve çeliğe ilişkin kısmında 1567 sayılı Kanuna aykırılık görülmemiştir. 21 sayılı karar gereğince fona ödenecek fiyat farklarının Anayasanın 61 inci maddesinde öngörüldüğü anlamda bir "malî yüküm" niteliği taşımaması nedeniyle davacının anılan kararın Anayasaya aykırı olduğu yolundaki iddiasının da haklı dayanağı bulunmamaktadır. Öte yandan 21 sayılı karara ilişkin tebliğlere yönelik iddiaların, bu tebliğler dava konusunun kapsamı dışında kaldığından, dinlenme olanağı yoktur.

Ankara Kambyo Müdürlüğünce tesis edilen 4.8.1975 tarihli işleme gelince; iptali istenilen bu işlemle davacıdan 25.2.1974 tarihi itibariyle mevcut demir çelik stoklarından ve ayrıca bu stoklarını kamu ve özel sektör taahhütlerinde kullanmasından ötürü elde ettiği fiyat farkını 21 sayılı kararlar kurulan fona yatırmaması istenilmiş ayrıca davacı, Metiş İnşaat ve Ticaret Limited Şirketi adına stok edilmiş bulunan 27.000 kilogram sacın eski ve yeni alış fiyatları arasındaki farkı aynı fona yatırmakla yükümlü kılınmıştır.

İşlemin kamu sektörü taahhütlerinden elde edilen fiyat farkına ilişkin kısmının gerçekte davacının böyle bir fark talep etme olanağı bulunmadığının gerekli bilgi ve belgelerle tevsik edilmesi üzerine ve 21 sayılı karara ilişkin 2 sayılı tebliğin 4 üncü maddesi gereğince idarece geri alındığı gerek davalı idarenin 24.10.1975 tarihli ara kararımıza verdiği 9.1.1976 günlü ve 593500 - 011/6-1199 sayılı cevaptan gerekse taraf vekillerinin duruşmadaki beyanlarından anlaşılmıştır. Dolayısıyla davanın bu kısmı hakkında, uyumsuzluk esasen sona ermiş bulunduğundan ayrıca karar verilmesini gerektiren bir neden de kalmamıştır.

İşlemin, 25.2.1974 tarihi itibariyle mevcut stoklardan ve özel sektör taahhütlerinden elde edilen 466.401.50 liralık fiyat farkının fona yatırılmasını öngören kısmına gelince: Hazine ve Kambiyo Kontrolörü tarafından davacı şirkete ait defterler üzerinde ikinci kez yapılan inceleme sonucunda düzenlenen 9.12.1975 tarihli 18/18 sayılı rapordan anlaşıldığına göre, bu incelemede davacı şirketin 25.2.1974 tarihi itibariyle mevcut stokları 30.5.1975 tarihli, 10/10 sayılı ilk raporda gösterilenden daha fazla olmak üzere ve Sac : 82.866 kg., Profil Lama : 59.982 kg., Y. Demir : 79.770 kg., Çelik : 14.483,5 kg. olarak yeniden tesbit edilmiş ve özel sektör taahhütlerinde kullanılan malzemenin bu yeni miktarların aynısı olduğu şirketin inceleme sırasında hazır bulunan bir ortağının 20.11.1975 tarihli tutanakla saptanan beyanı ile da doğrulanmıştır. Bu miktarlara göre, şirketin 21 sayılı karar ile kurulan fona yatırılması gereken fiyat farkı 466.401,50 lira olarak tesbit edilmiştir.

25.2.1974 tarihi itibariyle mevcut demir-çelik malzemelerinin özel sektör taahhütlerinde kullanılmasından elde edilen fiyat farkları ile ilgili olarak 27.7.1974 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan 21 sayılı karara ilişkin 4 sayılı tebliğin 1 inci maddesinde "Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının 25.2.1974 tarih ve 14810 sayılı mükerrer Resmî Gazete'de yayınlanan Tebliği gereğince beyana tâbi tutulan 25.2.1974 tarihinde mevcut demir çelik stoklarından, beyan tarihindeki stok miktarı bitinceye kadar bu stokları kullanmak suretiyle imal ettikleri mamullerinin fiyatı 25.2.1974 tarihindeki düzeyini muhafaza eden imalâtçılar bu hususu fiyat tesbitine yetkili kılındığı konular için Sanayi ve Teknoloji Bakanlığından veya ilgili kamu kuruluşlarından alacakları bir belge ile daha önce beyanda buldukları T.C. Merkez Bankası Şubesine tevsik etmeleri kaydıyla, 25.2.1974 tarihi itibariyle stoklarında bulunan demir çelik mamullerinin fiyat farkını 21 sayılı karar ile kurulmuş olan fona yatırmayacaklardır" hükmüne yer verilmiştir.

Görüldüğü gibi bu maddeyle, 25.2.1974 tarihi itibariyle mevcut demir çelik stoklarını özel sektör taahhütlerinde kullananlar iki koşula bağlı olarak fona para yatırmaktan muaf tutulmuşlardır. Diğer bir deyimle ilgililerin fiyatlarının 25.2.1974 tarihindeki düzeyini koruduğunu Sanayi ve Teknoloji Bakanlığından veya ilgili kamu kuruluşlarından alacakları bir belge ile kanıtlamaları yanında

bu belgenin daha önce beyanda bulunulan T.C. Merkez Bankası Şubesine de tevsiki gerekli görülmüştür.

Davacı şirket tarafından özel sektöre dahil firmalar ve işyerleri adına düzenlenmiş olan ve dava dilekçesine eklenen faturalardan birisi hariç diğerleri hakkında 4 sayılı tebliğin 1 inci maddesinde öngörülen mercilerden alınmış bir belge dosyaya ibraz edilememiştir. Dolayısıyla iptali istenen 4.8.1975 tarihli işlemin bu faturaların ait olduğu özel sektör taahhütlerinden elde edilen fiyat farkının fona yatırılması gerektiğine ilişkin kısmında mevzuata aykırılık bulunmamaktadır.

Metiş İnşaat ve Ticaret Limited Şirketi adına 16.9.1974 tarihinde düzenlenen ve Ankara Sanayi Odasına, davanın açılmasından sonra, 26.12.1975 tarihinde tasdik ettirilerek dava dosyasına ibraz edilen faturayı ise 4 sayılı tebliğde öngörülen nitelikte bir belge saymaya hukuken olanak yoktur. Üç kalem malzemeye ait 675.554 liralık bir meblâğı ihtiva eden bu faturanın arkasındaki tasdik şerhinde "İşbu faturada yazılı imalâtın faturaya ekli resimleri üzerinde yapılan tetkikata göre ... bu fiyatların 25.2.1974 tarihinden önceki demir-çelik malzeme fiyatları ile imalât yapıldığına göre teşekkür ettiği kanaatine varılmış olup, 675.544 lira tutarındaki işbu faturada kayıtlı 3 kalem malzeme için hizalarında gösterilen fiyatlar fatura tarihindeki rayice uygundur" denilmektedir. İmalâtın 25.2.1974 tarihinden önceki fiyatlara göre teşekkür ettiğini "kesin" bir şekilde belirtmekten uzak olan ve ancak kanaat belirten ifadeler kullanılan bu şerhde aynı zamanda faturadaki fiyatların 25.2.1974 tarihindeki fiyatlara değil fatura tarihindeki yani 16.9.1974 tarihindeki fiyatlara uygun olduğu belirtilmektedir. Öte yandan, sözü edilen faturada yazılı fiyatların 25.2.1974 tarihindeki düzeyini koruduğu hususu daha önce beyanda bulunulan T.C. Merkez Bankası Şubesine de tevsik edilmemiştir. Açıklanan nedenlerle bu belgenin 4 sayılı tebliğin 1 nci maddesinde uygun nitelik taşıdığı kabul edilemeyeceğinden, dava konusu işlemin bu belgede yazılı demir çelik mamullerine ilişkin fiyat farkının fona yatırılmasını öngören kısmında da mevzuata aykırılık bulunmamaktadır.

Buna karşılık dava konusu 4.8.1975 tarihli işlemin Metiş İnşaat ve Ticaret Limited Şirketine ait 27.000 kilogram sac için eski

ve yeni alış fiyatları arasındaki farkın fona yatırılmasını öngören kısmının hukuka uygunluğundan söz etmek olanaksızdır. Adı geçen şirket davacı şirket ortaklarının kurduğu bir şirket olmakla beraber ondan ayrı tüzel kişiliği haizdir. Bu itibarla inceleme sırasında davacı şirkete ait malzemeler yanında bulunan ancak Metiş İnşaat ve Ticaret Limited Şirketine ait olduğu kesinlikle saptanan saclar için fona yatırılması gereken fiyat farkının adı geçen şirket yerine davacı şirketten istenilmesinde hukukî isabet yoktur. Esasen işleme dayanak yapılan 30.5.1975 tarihli 10/10 sayılı kontrolör raporunda da saclara ait fiyat farkının Metiş İnşaat ve Ticaret Limited Şirketince fona yatırılması gerektiği açıklıkla ifade olmuştur.

Açıklanan nedenlerle davanın 21 sayılı karara ilişkin kısmının kısmen, ehliyetten kısmen esastan reddine, davanın 4.8.1975 tarihli işlemin kamu sektörüne ilişkin kısmı hakkında karar verilmesine yer olmadığına, davanın anılan işlemin özel sektöre ilişkin kısmının reddine, işlemin Metiş İnşaat ve Ticaret Limited Şirketine ait saclardan doğan fiyat farkının davacı şirketten istenmesine ilişkin kısmının ise iptaline, 60 lira ilâm harcı evvelce alındığından yeniden alınmamasına, kararın mahiyetine ve 10.5.1976 tarihinde yürürlüğe giren Avukatlık Asgarî Ücret Tarifesine göre 700 (Yediyüz) lira avukatlık ücretinin davalıdan alınarak davacıya ve 700 (Yediyüz) lira avukatlık ücretinin de davacıdan alınarak davalıya verilmesine, aynı nedenle aşağıda dökümü gösterilen 139 (Yüzotuzdokuz) lira yargılama giderinden 69.50 (Altmışdokuz lira Elli kuruş) liranın davalıdan alınarak davacıya verilmesine, arta kalanının davacı üzerinde bırakılmasına, getirilen işlem dosyalarının davalı Bakanlığa geri gönderilmesine 4.6.1976 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

Demir Saç Galvaniz Ticaret ve Sanayi A.Ş., D. 12. D., E. 1974/2020, K. 1976/1926, T. 13.10.1976¹

Davanın Özeti : Türk parasının kıymetini koruma hakkında fiyat düzenleme ve destekleme fonu kurulmasına dair 21 sayılı Bakanlar Kurulu kararnamesine ilişkin 4 sayılı tebliğin; Karabük ve Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları kanalı ile ithâl edilen demir çe-

1) Danıştay Dergisi, Yıl 7, Sayı 26-27, Sayfa 498.

lik mamullerinden 25.2.1974 tarihi itibarı ile elinde stok olanları da fona tâbi tutan 2 nci maddesinin, 440 sayılı Kanunun 24 üncü maddesinin İktisadî Devlet Teşekküllerinin ürettiği malların fiyatını tesbite yetki verdiği, Ereğli Demir Çelik Fabrikası İktisadî Devlet Teşekkülü olmadığı için bu fabrikanın gerek kendi mamullerinin gerek ithâl ettiği mamullerin fiyatının tesbit edilemeyeceği ve aradaki farkın fona tâbi tutulamıyacağı, tebliğin bu bakımdan sakat olduğu, sadece Karabük Fabrikası ithâllerinin fona tâbi olabileceği sebepleri ile iptal talep edilmektedir.

Savunmanın Özeti: Türk parası kıymetini koruma hakkındaki 1567 sayılı Kanunun Türk parası kıymetinin korunması için karar almaya Bakanlar Kuruluna yetki verdiği Türk parasının iç ve dış kıymeti için bir ayırım yapılmadığı fiyat istikrarı ile Türk parasının iç kıymetinin korunması için evvelki kararnamede sayılan temel maddeler için spekülatif fiyat hareketlerinin önlenerek istikrarın temini gerektiği, bu sebeple 2 ve 4 sayılı tebliğlerin dayalı olduğu 21 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesinin Türk parası kıymetini koruma hakkındaki 1567 sayılı Kanunun 1 inci maddesine müsteniden hazırlandığı, kurulan fon'un da bu mevzuata istinat ettiği, aksi halde Karabük Fabrikasında ithâl edilen Demir Çelik Fabrikası mamulleri fiyatı düşük seviyede tesbit edildiğinden Ereğli Fabrikasınca ithâl edilen Demir Çelik mamullerinin fiyatları ile spekülâtif fiyat dalgalanmalarına ve haksız kazanç teminine sebep olacağı için fiyat istikrarı bozulup Türk parası kıymeti kayba uğrayıp istikrarsızlığa sebep olacağı, kaldı ki 7462 sayılı Kanunla kurulan Ereğli Demir Çelik Fabrikalarının sermayesinin yarısından fazlasının İktisadî Devlet Teşekküllerine ait bir Kamu İktisadî Teşebbüsü olduğu sebepleri ile davanın reddi gerekeceği yolundadır.

Raportör Bilgi Arısan'ın Düşüncesi: İptali talep edilen dava konusu Bakanlık tebliği hükmü 1567 sayılı Türk parası kıymetini koruma hakkındaki Kanunun 1 inci maddesi ile 6/8954 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesinin 1 inci ve 3 üncü maddeleri ve 7/7864 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi 1 inci maddesi ve 1.3.1974 tarihli Resmî Gazetede münteşir 21 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesinin 1 inci ve geçici 2 üncü maddesi âmir hükmüne uygun olduğundan hukukî müstenidatı bulunmayan davanın reddi gerekeceği düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Nihat Özelçi'nin Düşüncesi : Dava, Türk Parası Kıymetini Koruma hakkında, fiyat düzenleme ve destekleme fonu kurulmasına dair 21 sayılı Karara ilişkin 4 sayılı Tebliğin 2. maddesinin iptali istemiyle açılmış bulunmaktadır.

İptal davasına konu yapılan 4 sayılı Tebliğ yeni bir hüküm getirmeyip, "21 sayılı Kararın geçici 2. maddesi hükmü ve bu karara ilişkin 22.5.1974 tarih ve 14893 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 2 sayılı Tebliğ gereğince" hükmünü içeren 2. maddesi ile 2 sayılı Kararla belirlenen durumu açıklığa kavuşturulmuş bulunmaktadır. Gerek bu nedenle ve gerekse birbirini izleyen ve açıklık getiren mevzuata kişi veya müesseselerce hiçbir katkıda bulunulmadan aşırı kazanç sağlanmasının önlenmek istenmesinde de hukuk mantalitesine ve yasa hükümlerine bir aykırılık söz konusu olmadığından, hukukî dayanaktan yoksun bulunan davanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onikinci Dairesince işin gereği görüldü :

Dava; Türk parasının kıymetini koruma hakkında fiyat düzenleme ve destekleme fonu kurulmasına dair 21 sayılı Karara ilişkin 4 sayılı Tebliğin, Karabük ve Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları kanalı ile ithâl edilen Demir ve Çelik mamullerinden 25.2.1974 tarihi itibari ile elinde stok olanları da fona tâbi tutan 2 nci maddesinin iptali talebiyle açılmıştır.

Türk parasının kıymetini koruma hakkındaki 1567 sayılı Kanunun 6258 sayılı Kanunla değişik 1 inci maddesi "Türk Parası Kıymetinin korunması zımında kararlar ittihazına icra vekilleri heyeti selâhiyetlidir" şeklinde hükme bağlanmıştır.

2.11.1967 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan 6/8954 sayılı Temel mal ve hizmetlere dair Bakanlar Kurulu Kararnamesinin 1 inci maddesi 'temel mal ve hizmetler aşağıda gösterilmiştir :

A) *Temel mallar* :

- (a) Elektrik
- (b) Kömür

(c) Çimento

(d) Demir - Çelik" şeklinde ifade etmiş olup, aynı kararnamenin 3 üncü maddesi ise "Birinci maddede gösterilen mal ve hizmetlerin fiyatları ilgili teşekküller tarafından serbestçe tesbit edilerek ilgili Bakanlık tarafından Bakanlar Kuruluna sunulur. Bakanlar Kurulu bir ay içersinde kesin fiyatları tesbit ve ilân eder" hükmünü koymuştur. Bu kararnameye ilişkin olarak 25.2.1974 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan 7/7864 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi de "son yıllarda dünya Demir - Çelik fiyatlarındaki hızlı artışlar ve bunun yurt ekonomisindeki etkileri gözönünde tutularak Bakanlıklararası Ekonomik Kurulca görüşülüp kabul edilen demir fiyatlarının, bu kararnamenin yayımı tarihinden geçerli olmak üzere, ilişik listede gösterildiği şekilde tesbiti 440 sayılı Kanunun 24 üncü maddesine ve 14.10.1967 tarihli ve 6/8954 sayılı Kararnamenin 3 üncü maddesine göre Bakanlar Kurulunca 25.2.1974 tarihinde kararlaştırılmıştır" hükmünü koyarak ekli liste ile de Demir ve Çeliğe her çeşit ve cinci için ayrı ayrı satış fiyatlarını tesbit etmiştir.

1.3.1974 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan Türk parası kıymetini koruma hakkında fiyat düzenlenme ve destekleme fonu kurulmasına dair 21 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi de 1 inci maddesinde "Türk parası değerinin iç fiyat değişikliklerinden etkilenmemesini sağlamak amacıyla 1567 sayılı Kanunun 1 inci maddesine dayanarak 1.3.1974 tarihinden itibaren 25 Şubat 1974 tarih ve 7/7864, 7/7865, 7/7866 sayılı Kararnameler konusu mamul maddelerin fiyatları ile ilgili olarak yapılacak düzenleme ve desteklemlerde kullanılmak üzere T.C. Merkez Bankası nezdinde bir fon kurulmuştur.

Yukarıda sözü geçen kararnameler konusu olmayıp yetkili mercilerce fiyatları ayarlanan diğer mamulleri de ayarlama tarihlerinden itibaren yukarıdaki fıkra kapsamına almaya Bakanlar Kurulu yetkilidir" hükmünü koyduktan sonra geçici 2 nci maddesi ile de "Demir cevheri izabe etmek ve ithalât yapmak suretiyle Demir Çelik mamulleri üreten hakikî ve hükmü şahısların bu mamullerin 1.3.1974 tarihinden sonraki satış fiyatları ile eski satış fiyatları arasındaki fark dolayısıyla elde edecekleri ek hasılat hakkında da işbu karar hükümleri uygulanır" hükmünü koymuştur.

Madde metinlerinden açıkça görüldüğü gibi 21 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesinin gerek 1 inci maddesinin ve 1 ve 2 inci bentleri gerekse geçici 2 nci maddesi Türk Parasının Kıymetini koruma hakkındaki 1567 sayılı Kanunun 6258 sayılı Kanunla değişik 1 inci maddesi 2 nci bendi amir hükmüne ve 6/8954 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesinin 1 inci ve 3 üncü maddeleri ile 7/7864 sayılı Kararnamenin 1 inci maddesine uygun olarak hem demir cevheri izabesi sureti ile hem de ithalât sureti ile elde edilen her çeşit ve cins bütün demir - çelik mamullerini fona tâbi tutmuştur.

21 sayılı Kararın dayanağı olan 1567 sayılı Kanunun değişik 1 inci maddesiyle Bakanlar Kuruluna tanınan yetkinin, iddia edildiği şekilde, sadece Türk Parasının dış değerinin korunması amacını güttüğü, bununla sınırlı olduğu söylenemez. Gerçekten paranın değerinin korunması sözkonusu olduğu hallerde, iç ve dış değer bakımından bir ayırım yapılabilmesi olanaksızdır.

Millî paranın iç ve dış değeri, onun satın alma gücünü gösterir. Türk parasının değerinin korunması kuşkusuz piyasada fiyat istikrarının sağlanmasına bağlıdır. Büyük ölçüde fiyat değişmelerinin paranın satın alma gücünü etkileyeceği açıktır. Paranın değerinin korunmasında fiyat ayarlamaları istikrarı sağlamak için yeterli değildir. Türk parası değerinin fiyat hareketlerinden etkilenmesinin alabildiğince korunabilmesi ve spekülâtif hareketlerin önlenbilmesi için alınabilecek ekonomik önlemler vardır. Üretimi artırıcı ve destekleyici tedbirler bunlar arasındadır.

21 sayılı Karar bu amaçla çıkarılmıştır. Kararda açıklandığı gibi bir kısım mamullerin fiyatları ile ilgili olarak yapılacak düzenleme ve desteklemelerde ve bu mamullerle ilgili fiyat ve gelir politikasının gerçekleştirilmesinde kullanılmak üzere fon kurulmuştur. Anılan kararın geçici 2 inci maddesinde ayrıca demir cevheri izabe etmek suretiyle demir çelik mamulleri üreten gerçek ve tüzel kişilerde eski ve yeni satış fiyatları arasındaki farktan doğan ek gelir bakımından bu karar hükümlerine tâbi tutulmuşlardır.

Dava konusu 2 sayılı Tebliğ ise, 21 sayılı Karara dayalı ve bunu açıklayıcı niteliktedir. Bu nedenlerle davacının 1567 sayılı Kanuna göre böyle bir fon kurulamayacağı yolundaki iddiasını geçerli saymak mümkün değildir.

Davacı ayrıca, Türkiye'de özel teşebbüs tarafından ve bu arada Ereğli Demir ve Çelik Fabrikalarınınca üretilen demir - çelik için tebliğin hükümlerinin uygulanamayacağını, bunlar için fona para yatırılmaması gerektiğini ileri sürmektedir. Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları İktisadî Devlet Teşekküllü olmakla beraber, sermayesinin yarısından fazlası Devlet Teşekküllerine ait bir Kamu İktisadî Devlet teşebbüsüdür. Gerçi 440 sayılı kanunun 24 üncü maddesi İktisadî Devlet Teşekküllerince üretilen mal ve hizmetlerin fiyatlarını gerektiğinde saptamak hususunda Bakanlar Kuruluna yetki tanımaktadır. Ancak yukarıda değinildiği gibi, söz konusu düzenleme Türk parasının kıymetini koruma mevzuatına dayalıdır. 1567 sayılı Kanunun 6258 sayılı Kanunla değişik 1 inci maddesiyle Bakanlar Kuruluna tanınan yetki geniş kapsamlıdır. Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları tarafından üretilen demir çelikle ilgili önlemler alınmasına da yasal bir engel bulunmamaktadır.

Yukarıda değinilen 21 sayılı Kararın 1 inci maddesi; 7/7864, 7/7865 ve 7/7866 sayılı Kararnameler konusu olmayıp, yetkili mercilerce fiyatları ayarlanan diğer mamulleri de ayarlama tarihlerinden itibaren fon kapsamına almaya Bakanlar Kurulunu yetkili kılmaktadır. Aynı kararın geçici 2 nci maddesinde ise; demir cevheri izabe etmek ve ithalât yapmak suretiyle demir - çelik mamulleri üreten hakiki ve hükmi şahısların, bu mamullerinin 1.3.1974 tarihinden sonraki satış fiyatları ile eski satış fiyatları arasındaki fark dolayısıyla elde edecekleri ek hasıllata bu karar hükümlerinin uygulanması öngörülmüştür. Bu suretle 21 sayılı Kararın gerek 1 inci maddesinin 1 ve 2 nci bentleri, gerekse geçici 2 nci maddesi; Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki 1567 sayılı Kanunun değişik 1 inci maddesinin âmir hükmüne ve 6/8954 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesinin 1 ve 3 üncü maddeleri ile 7/7864 sayılı Kararnamenin 1 inci maddesine uygun olarak, demir cevheri izabesi suretiyle olsun ithalât suretiyle olsun elde edilen her çeşit ve cins bütün demir - çelik mamullerini fona tâbi tutmuştur.

Hernekadar 2 sayılı tebliği ithal edildiği belgelenen demir çeliği fonun kapsamı dışında tutarak ithal suretiyle yurda sokulan demir - çelik ile yurt içinde üretilen demir - çelik arasında bir farklılık yaratmakta ise de tebliğ ile güdülen amaç göz önünde tutulunca tek başına bu hal tebliğin iptalini gerektirecek bir neden olarak düşünülemez.

Davacının; 21 sayılı Karar ile buna dayalı 2 sayılı Tebliğde sözü geçen fonun, gerçekte vergi olduğu, bu bakımdan Anayasaya göre kanunla konulması gerektiği yolundaki iddiası da dayanaktan yoksundur. Verginin yasal koşulları ve niteliği ile belli bir amaçla oluşturulan ve kullanılan fonun ayrı şeyler olduğu açıktır. Ekonomik yaşamın gereklerine göre Bakanlar Kurulunun bu yolda önlemler alabileceği 1567 sayılı Kanunun değişik 1 inci maddesinde saptanırken, bu hükmün Anayasaya aykırı bulunmadığı da Anayasa Mahkemesinin 28.3.1963 günlü ve 71 sayılı Kararında belirtilmiştir. Bu sebeplerle 4 sayılı Maliye Bakanlığı tebliği ile Karabük ve Ereğli Demir Çelik Fabrikaları kanalıyla ithal edilmiş olan stok halindeki demir - çelik mamullerinde 21 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesine müstenider fona tâbi olduğunun tesbit edilip hükme bağlanmasında yukarıda maddeleri yazılı 1567 sayılı Kanunun 6258 sayılı Kanunla değişik 1 inci maddesi ve 6/8954 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesinin 1 inci ve 3 üncü maddeleri ile 7/7864 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesine ve yine 21 sayılı Bakanlar Kurulu kararnamesinin 1 inci ve geçici 2 inci maddeleri hükmüne aykırılık bulunmamaktadır. Açıklanan sebeplerle hukukî dayanağı bulunmayan davanın reddine, davacıdan 60 lira ilâm harcı peşin alındığından başka harç alınmasına yer olmadığına, yargılama giderlerinin 521 sayılı Kanunun 103 üncü maddesi gereğince davası üzerinde bırakılmasına 13.10.1976 gününde oybirliğiyle karar verildi.

**Doğu Galvaniz ve Plastik Sanayii A.Ş., D.D.K., E. 1977/685,
K. 1979/65, T. 23.2.1979**

Davanın Özeti : 28.2.1974 gün ve 7/7877 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe konulan "Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonu Kurulmasına Dair 21 sayılı Karar"ı değiştiren 13.10.1977 gün ve 7/13957 sayılı kararnamenin 3 üncü maddesinin (a) ve (b) bendleri ile 6 ncı maddesinin, 6 sayılı Maliye Bakanlığı Tebliğinin 2 nci maddesinin (c) bendinin; temel mallardaki fiyat ayarlaması nedeniyle kendiliğinden ortaya çıkacak haksız kazançların fona maledilmesi yönünde olan 7/13918 sayılı kararname ve buna ilişkin 5 sayılı Tebliğin 13.10.1977 günü yayımlanan 7/13957 sayılı kararname ve 6 sayılı

Tebliğ ile değiştirilecek müteşebbislerin normal kârlarının fona aktarılmasına sebebiyet verecek bir şekle dönüştürüldüğü, 21 sayılı kararın 7/13957 sayılı Kararname ile değiştirilen hükümlerinin idare hukuku prensiplerine aykırı olarak makable teşmil edilmesinin hakkaniyet ve müktesep hak ilkelerine aykırı bulunduğu ileri sürülerek iptali istenilmektedir.

Davalı Maliye Bakanlığının Savunması Özeti : Ekonomik önemleri büyük olan temel malların fiyatlarının yetkili organlarca ayarlanması sonucu ortaya çıkan haksız kazançların, spekülâtif faaliyetlerin ve dolayısıyla bunların yol açabileceği fiyat istikrarsızlığının önlenmesi, sonuç olarak Türk Parası Kıymetinin korunması amacı ile yayımlanmış bulunan 21 sayılı kararın 1567 sayılı kanunun amaçlarına uygun olduğu, 7/13957 sayılı kararname ile değişik 21 sayılı kararın 3 üncü maddesinde fona tâbi madde ve mamullerin menşesine ve alış fiyatına bakılmaksızın ilgili kararnamelerle tespit ve ilân edilmiş ve evvelce bildirilmiş olan eski ve yeni fiyatlar arasındaki farkın stok miktarı ile çarpımı suretiyle hesaplanması gerekeceğinin hükme bağlandığı, demir ve çelik gibi temel malların yetkili organlarca tespit edilmiş olan satış fiyatlarından daha yüksek fiyatla alım - satım konusu olması nedeniyle fiyat farkının hesaplanmasında bu fiyatların geçerli sayılmasının mümkün bulunmadığı, öte yandan 7/7877 sayılı kararnamede de piyasa fiyatının eski fiyat yerine geçeceğine dair herhangi bir hükmün yer olmadığı, 7/13957 sayılı kararla 7/13918 sayılı kararda yapılan değişikliğin 21 sayılı karara işlerlik kazandırmak ve mükellefler lehine özel ihtiyaçla ilgili malların fon kapsamı dışında tutulmasını sağlamak amacına yönelik olduğu, fonun vergi niteliği taşımadığı, 8.9.1977 gününden önce ithal edilen madde ve mamullerin fiyat farkları tutarından, bu tarihe kadar ithal edilen maddenin millileşmiş madde olması ve bunların fiyatlarının serbest piyasa koşullarına göre, teşekkül etmiş durumda bulunması nedeniyle ayrıca % 15'e kadar bu kâr haddinin tenzilinin gerekmediği 21 sayılı kararın 1567 sayılı kanuna uygun olduğu ileri sürülerek davanın reddine karar verilmesi gerektiği savunulmuştur.

Raportör Zafer Kantarcıoğlu'nun Düşüncesi : Bakanlar Kurulu 2.11.1967 günlü Resmî Gazete'de yayımlanan 6/8954 sayılı kararıyla 440 sayılı kanunun 24 üncü maddesinin verdiği yetkiye dayalı-

narak temel mal ve hizmetleri saptamış ve bu arada demir ve çelik temel mallar arasına alınmıştır.

Pik demiri ve uzun hadde mamullerinin fiyatları, maliyet unsurlarındaki artışlar nedeniyle Bakanlar Kurulunun 5.9.1977 gün ve 7/13917 sayılı kararı ile yeniden saptanmış ve 7/13918 sayılı kararname ile değişik 7/7877 sayılı kararlar yürürlüğe konulan 21 sayılı Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonu kurulmasına ilişkin kararlar demir ve çelik fiyatlarının ayarlanmasından doğan fiyat farklarının/bu farkı elde edecek olanlar tarafından sözü geçen fona ödemeleri öngörülmüştür.

Temel mallara yapılan zamlardan dolayı ortaya çıkan farkların bu maddeleri ellerinde bulunduranların üzerinde bırakılarak onların sebepsiz ve haksız kazançlar edinmelerine olanak sağlanması hukuk açısından mümkün görülmez. Bu nedenle fiyat artışlarından ortaya çıkan farkın bir fonda toplanarak bunların tekrar üretime aktarılmasında 1567 sayılı kanuna amaç yönünden aykırılık bulunmamaktadır.

21 sayılı kararın 13.10.1977 gün ve 7/13957 sayılı kararname ile değişik şekline gelince :

Bu kararnameye karşı yöneltilen iddialar 2 nci, 3 üncü ve 6 ncı maddeler hakkındadır. Kararın 2 nci maddesi ile Maliye Bakanlığına verilen yetki, fonun kapsamı ile ilgili olup, Bakanlar Kurulunun fon kurma yetkisinin devri niteliğinde değildir. 3 üncü maddeye gelince, bu maddede fiyat farkları tutarının, Bakanlar Kurulu veya yetkili diğer mercilerce tesbit edilen yeni fiyatlarla eski fiyatlar arasındaki farkın stok miktarıyla çarpımı suretiyle hesaplanacağı ve bu malların eşit ve benzerlerini her ne şekilde olursa olsun diğer imalâtçılardan veya piyasadan satın alanlarla ithal edenlerin fiyat farkları tutarı hesabında Bakanlar Kurulunca ilân edilen eski ve yeni fiyatlar arasındaki farkın esas alınacağı öngörülmektedir.

Davacılar bu düzenleme şeklinin kanuna aykırı olduğunu daha önceki uygulamalarda ellerindeki demirin maliyet fiyatı dikkate alınarak piyasadan ilân edilen fiyatların üstünde mal almış olanların fona fiyat farkı ödemekle yükümlü tutulmadıklarını çünkü fiyat ayarlaması nedeniyle haksız kazanç elde etmediklerini iddia etmektedirler.

Fiyat farkı tutarının hesabında —gerek dahilde, gerekse ithalde— maliyet unsurunun gözönünde tutulması yolundaki uygulama Maliye Bakanlığının 1974 yılında yayınladığı 2 sayılı tebliğinden kaynaklanmaktadır. Bu esas, aslında 21 sayılı kararda yer almamaktadır.

7/7877 sayılı, 7/13918 sayılı kararnamelere ek 21 sayılı kararın ilgili maddelerinde (md. 2) fonun kaynağı "...mamullerin eski satış fiyatları ile yeni satış fiyatları ile yeni satış fiyatları arasındaki hasılat farkıdır" biçiminde belirtilmiştir.

Nereden ve hangi fiyata alınmış olursa olsun, temel mal niteliğine sahip demir ve çelik fiyatları üzerinde yapılan bir ayarlamasının arz ve talebi denge içinde olmayan bu maddeleri ellerinde bulunduranlar lehine fiyat farkı meydana getiremeyeceği iddiası bugünkü piyasa koşulları içinde bir varsayımdır. Açıklanan bu nedenle, sözü geçen fiyat farklarının 7/13957 sayılı kararla yapılan Türk Parasının değerinin iç fiyat değişikliklerinden etkilenmesini önlemek amacıyla, Bakanlar Kurulu kararıyla veya 440 sayılı kanun gereğince fiyatları tesbit edilen madde ve mamul fiyatlarının istikrar içinde tutulması amacıyla kurulan fona mal edilmesi biçimindeki düzenlemede 1567 sayılı kanunun 1 nci maddesine aykırılık bulunmamaktadır.

Diğer yandan, Kamu İktisadî Teşebbüslerinin ürettikleri mamulleri ellerinde bulunduranların elde ettikleri fiyat farklarını fona tâbi tutarken aynı mamulleri ithal eden veya serbest piyasadan temin ederek satanların fondan hariç tutulmaları için bir neden bulunmadığı gibi, eşitlik ilkesi de bunun aksini gerektirmektedir.

Yurt dışından 8.9.1977 gününden sonra ithal edilmek suretiyle elde edilmiş demirlere gelince, bunları ithal menşeli de olsa yurt içi fiyat seviyesine göre işlem görmektedir. Buna rağmen dava konusu kararda eski ve yeni fiyatlar arasındaki farktan % 15'i geçmeyen kâr haddinin düşülmesi esası kabul edilerek demir ithal edenlerin mağduriyetleri önlenmiş olmaktadır. Daha önce açıklanan düşüncelerle ithal malı demirlerden dolayı 21 sayılı kararla kurulan fona fiyat farkı ödenmesine ilişkin hükümde kanuna aykırılık bulunmamaktadır.

7/13957 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile değişik 21 sayılı kararın 6 nci maddesinde aynen "Bu kararın 5.9.1977 tarihli ve

7/13915, 7/13916 ve 7/13917 sayılı Bakanlar Kurulu kararlarıyla ilgili hükümleri 8.9.1977 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, yayın tarihinde yürürlüğe girer" denilmiştir.

1567 sayılı kanunun 2 nci maddesi Bakanlar Kuruluna, bu kanuna dayanarak çıkaracağı kararnamelerde yürürlük tarihini saptama yetkisi de vermektedir.

Davacılar, 21 sayılı kararın söz konusu 6 ncı maddesinin 8.9.1977 tarihinden sonra satarak elden çıkardıkları mallardan dolayı fona para ödemeleri yükümünü getirerek kazanılmış haklarını ihkâl ettiğini iddia etmektedirler.

Demir ve Çelik mamullerinden Kamu İktisadî Teşebbüsleri tarafından üretilenlerinin fiyatları 5.9.1977 gün ve 7/13917 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile yeniden ayarlanmış ve bu karar 9.9.1977 günü yayımlanmıştır. Satışlar 5 gün süre ile durdurulmuşsa da bu sürenin sonunda fiyatı ayarlanan demir ve çelik mamullerinin satışı serbest bırakılmıştır. Davacıların o tarihten itibaren 13.10.1977 gününe kadar geçen sürede, daha önce stok beyanında buldukları maddeleri eski fiyatları ile elden çıkardıkları iddia edilemeyeceğine göre, bu mamullerin fiyatlarının ayarlanmasından, normal ticarî kârları dışında stoklardan doğan haksız kazanç sağladıkları da bir gerçektir.

Spekülâtif kazanç niteliğindeki bu farkların bir ay sonra yapılan bir düzenleme ile fon hesabına ödetilmesinin ,bu kazancın mamullerinin satışından sağlanan normal kârla bir ilgisi olamayacağı cihetle kararın anılan 6 ncı maddesinde kanuna aykırılık görülmemiştir.

Açıklanan bu nedenlerle 7/13957 sayılı kararla 6 sayılı Maliye Bakanlığı Tebliğine karşı açılan davanın reddine karar verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Nihat Özelçi'nin Düşüncesi : Türk Parası kıymetinin korumu hakkında Fiyat Düzenleme ve Destekleme fonu kurulmasına dair 21 sayılı kararın, 13.10.1977 gün ve 7/13957 sayılı kararname ile değişik 3 üncü maddesinin (a) ve (b) fıkralarının ve mezkûr kararı, geçmişe şâmil olarak yürürlüğe koyan 6 ncı maddesinin, ve bu karara ilişkin 6 sayılı Maliye Bakanlığı tebliği-

nin, Anayasa'ya, 1567 sayılı kanuna ve hukuk ilkelerine aykırı olduğundan bahisle iptali istemiyle açılmıştır.

Dava konusu kararnamelerin dayanağını teşkil eden 1567 sayılı Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Kanunun 6258 sayılı Yasa ile değişik 1 inci maddesi, Türk parasının kıymetinin korunması zımında kararlar ittihazına icra vekilleri heyetinin selâhiyetli olduğu hükmünü taşımaktadır.

Bu maddenin verdiği yetkiye dayanılarak çıkarılan ve 1.3.1974 gün ve 7/7877 sayılı kararname ile yürürlüğe konulan 21 sayılı Kararla, fiyatları Bakanlar Kurulu kararıyla veya 440 sayılı Yasa gereğince tesbit ve ilân edilen bazı temel malların eski ve yeni alış fiyatları arasındaki farkların bu malları ellerinde bulunduran özel ve tüzel kişiler tarafından T.C. Merkez Bankası nezdinde kurulan özel bir fona yatırılması öngörülmüştür.

Bu kararın bazı maddelerini değiştiren 7/13918 sayılı ve 7/13957 sayılı Kararnamelerde ise ilk kez fon ihdas edilmiş olmayıp aynı ilkeler korunmakla beraber ayrıca ilgililer lehine bazı hükümler getirilmiş ve 7/13915, 7/13916 ve 7/13917 sayılı kararnamelerle bazı temel malların artan fiyatları karşısında, bu malları ellerinde stok olarak bulunduranlardan o tarihte meydana gelen fiyat farklarını evvelce ihdas edilmiş olan fona intikal ettirebilmek için yeni bir düzenlemeye gerek görülmüştür.

Davacı vekili 7/7877 sayılı kararname ekindeki 21 sayılı kararın ihdas sebebi haksız ve sebepsiz kazançların fona aktarılması olduğu halde 7/13957 sayılı Kararname ile bu esas saptırılarak yersiz ve haksız uygulamaya sebebiyet verildiğini ileri sürmekte ise de gerek 7/7877, gerekse 7/13918 sayılı kararnamelerde açıklandığı üzere fonun yükümlüsü, menşeleri ile ilgili ayırım yapılmaksızın bu maddeleri ellerinde stok olarak bulunduran tüm özel ve tüzel kişilerdir. Fonun matrahı ise maliyet üzerinde durulmaksızın yeni ve eski satış fiyatları arasında meydana gelen farklardır.

Şu hale göre 7/13957 sayılı Kararnamenin 3 üncü maddesinin (b) fıkrası ile "Bu malların eşit ve benzerlerini her ne şekilde olursa olsun diğer imalâtçılardan veya piyasadan satın alanlarla ithal edenlerin fiyat farkları tutarı hesabında da (a) fıkrasında belirtilen eski ve yeni fiyatlar arasındaki fark esas alınır, biçiminde yeni bir

düzenlemeye gidilmekle, söz konusu kararnamelerdeki esastan ayrılınmış olmayıp fon kapsamının açıklığa kavuşturulduğu ve hesap yönteminin belirlendiği anlaşılmaktadır.

Öte yandan, aynı kararda bu fonun sözügeçen mamullerinin üretim ve desteklenmesi ile ilgili program yatırımlarının finansmanında ve bu mamullerle ilgili fiyat ve gelir politikasının gerçekleştirilmesinde kullanılacağı öngörülmüştür.

Aynı şekilde 7/13957 sayılı Kararnamenin 1 inci maddesinde de, fonun amacının 440 sayılı yasa uyarınca fiyatları saptanan madde ve mamul fiyatlarının istikrar içinde tutulması olduğu belirtilmiştir.

Fiyatların istikrar içinde tutulması ise üretimin artması ile sağlanabileceğinden ve bu malların üretim ve desteklenmesi ile ilgili program yatırımlarının finansmanında sadece Devlet Teşekküllerinin dikkate alınacağı düşünülemediğinden, özel sektörün desteklenmesinde de kullanılacak olan bu fona, yalnızca devlet teşekküllerinden mal alanların kaynaklık etmesi, eşitlik ilkesini zedeleyeceği gibi hakkaniyet ve adalet duygularına da uygun düşmez. Bunun aksi kabul edildiği takdirde söz konusu mamulleri imalâtında kullanan ya da ticaretini yapan özel ve tüzel kişilerin ellerindeki stokların tümünün değerinde artış meydana geldiği halde stokların menşelerine göre fon yükümlüğünde farklılık yaratılması da eşitlik ilkelerine ve hakkaniyete aykırılık teşkil eder, ayrıca fonun amacının gerçekleşmesini de önler.

Öte yandan fiyatları istikrar içinde tutulmak istenen malların, yalnızca İktisadî Devlet Teşekküllerinin ürettiklerini değil, hangi yolla sağlanırsa sağlansın benzeri madde ve mamulleri de kapsadığı kuşkusuz olduğuna göre bu malları piyasadan ya da ithal yoluyla temin edenlerin fondan ayrı tutulmaları sözügeçen kararname hükümlerine uygun düşmez.

Davacının bir diğer iddiası da, 21 sayılı Kararın 7/13957 sayılı Kararname ile değişik ve 5.9.1977 tarih ve 7/13915, 7/13916 ve 7/13917 sayılı Bakanlar Kurulu kararları ile ilgili hükümlerinin 8.9.1977 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere yürürlüğe girmesini öngören 6. maddesinin, kazanılmış hakları ihlâl edici nitelikte olduğu yolundadır.

Hernekadar, 7/13918 sayılı kararname ile birlikte yayınlanan 5 sayılı Maliye Bakanlığı tebliğinde eski tebliğlerin aynen uygulanacağı belirtilmekte ve 2 sayılı tebliğe göre, fon hesabında tevsih edilecek fiili alış fiyatlarının esas alınması öngörülmekte ise de sözkonusu kararnamenin 3. maddesinin son fıkrası uyarınca fona yapılacak ödemelerle ilgili açıklamada bulunurken Maliye Bakanlığı bu karar hükümleriyle bağlı olduğu gibi, yine 1567 sayılı yasanın 1. maddesine dayanılarak yürürlüğe konulan 17 sayılı kararın 50. maddesinde, Türk parası kıymetini korumak maksadıyla lüzumlu göreceği bilcümle tedbirleri alma hususunda Maliye Bakanlığına tanınan yetkinin bu konuda Bakanlar Kurulunca alınmış ve alınacak olan karar hükümleri çerçevesi ile sınırlı olacağı doğaldır.

Hal böyle olunca, kararnamede açık bir hüküm bulunmadıkça fon kapsamına daraltıcı bir anlayışa dayanılarak tebliğ çıkarılması, yetki çerçevesinin aşılması sonucunu doğuracaktır.

Konuya bu açıdan bakıldığında, 7/13057 sayılı kararnamenin fon kapsamına ve kaynağını belirten hükümleri ile Maliye Bakanlığının 2 ve 5 sayılı tebliğlerde öngörüldüğü uygulama düzeltilmiş olmaktadır.

Bunun üzerine 7/13957 sayılı karar doğrultusunda çıkarılan 6 sayılı tebliğ ile de 21 sayılı kararın düzenlediği alanın sınırı içinde kalınmış ve 2 ve 5 sayılı tebliğler yürürlükten kaldırılmıştır.

Bundan başka, 7/13957 sayılı kararname, yeni bir fiyat değişikliğine dayalı stok beyanına ilişkin hükümler ihtiva etmeyip 21 sayılı karar ve bu kararın bazı maddelerini değiştiren 7/13918 sayılı kararname ile 8.9.1977 tarihindeki stoklara uygulanacak olan fonun kapsamını ve hesap şeklini açıkladığından, sözkonusu 7/13918 sayılı kararnamenin tamamlayıcısı niteliğindedir.

Ayrıca gerek 7/7877 sayılı kararname ile yürürlüğe giren 21 sayılı karar, gerekse bu kararın bazı maddelerini değiştiren 7/13918 ve 2/13957 sayılı kararnamelerde, fonun yalnızca stok malları uygulanacağı açıkça belirtildiğinden, 8.9.1977 tarihinden sonra stoklarını elden çıkarmış olanlar 7/13957 sayılı kararname hükümleri uyarınca fon yükümlüsü değildir.

Bu durumda kazanılmış hakların ihlâl edildiği ileri sürülemediği gibi, ayrıca fonun devletin carî masraflarını karşılamak üze-

re konulan bir nev'i vergi sayılamıyacağı ve Bakanlar Kurulunca alınan ekonomik bir önlem niteliğinde olduğu Yüksek Kurulun daha önce sözünü ettiğimiz 975/554 sayılı kararında kabul edildiğinden ortada malî hüküm getiren bir hükmün geriye yürütülmesi de söz konusu olmamak gerekir.

Açıklanan nedenlerle, fiyatları, 7/13915, 7/13916 ve 7/13917 sayılı kararnamelerle yeniden saptanan temel malları 8.9.1977 tarihinde stoklarında bulunduran özel ve tüzel kişilerin, bu malların alınış yerlerine bakılmaksızın 7/13957 sayılı kararname ile fon kapsamına alınmasında, mevzuat hükümlerine ve ülke ekonomisinin gereklerine göre bazı temel mallar için uygulanan fiyat politikasına aykırılık bulunmadığından 7/13957 sayılı kararname ile 6 sayılı tebliğın iptaline ilişkin davanın reddine karar verilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dava Daireleri Kurulunca duruşma için belli edilerek taraflara bildirilen 23 Şubat 1979 gününde davacı Vekili Avukat Kevork Acemoğlu ile Avukat Yaşar Eroğlu'nun ve davalı Maliye Bakanlığını temsilen Baş Hukuk Müşaviri ve Muhakemat Genel Müdürü Sahir Dinçman ile Hazine Müşavir Avukatı Özcan Aker'in geldikleri görülerek, tarafların dinlenmesinden, kanunsözcüsünün sözlü olarak düşüncesinin alınmasından ve taraflar vekillerine son defa söz verildikten sonra dosyadaki belge ve bilgiler de incelenerek gereği görüldü :

Dava, Bakanlar Kurulunun 13.10.1977 gün ve 7/13957 sayılı kararı ile değişik Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonu Kurulmasına dair 21 sayılı karar'ın 3 üncü maddesinin (a) ve (b) bendleri ile 6 ncı maddesinin ve 6 sayılı Maliye Bakanlığı Tebliğinin 2 nci maddesinin (c) bendinin iptalleri için açılmış bulunmaktadır.

1567 sayılı kanunun 6258 sayılı kanunla değişik 1 inci maddesi "...Türk Parasının kıymetinin korunması zımında kararlar ittihazına icra vekilleri heyeti selâhiyetlidir" hükmünü taşımaktadır.

Davacı, bu hükme dayanılarak Bakanlar Kurulunca çıkarılan 21 sayılı karar uyarınca stoklarında bulunan demirlerin fiyatlarının yeniden saptanması sonucunda eski fiyatlarla yeni fiyatlar arasındaki farkın Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonuna yatırılması zorunluluğunun getirildiğini, fiyat farkının malî bir yüküm olması nedeniyle bu yükümün Anayasanın 61 inci maddesine göre kanunla konması gerektiğini ileri sürerek, bu yükümü getiren 7/13957 sayılı kararname ile değişik Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonu Kurulmasına ilişkin 21 sayılı karar ile 6 sayılı Maliye Bakanlığı Tebliğinin bu yönden Anayasanın sözügeçen maddesine aykırı olduğunu iddia etmekte ise de; 13.10.1977 gün ve 7/13957 sayılı karar ile değişik 21 sayılı kararın 1 inci maddesinden, Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonunun, Türk parasının değerinin iç fiyat değişikliklerinden etkilenmesini önlemek amacıyla, Bakanlar Kurulu kararları veya 440 sayılı kanun gereğince fiyatları saptanan madde ve mamul fiyatlarının istikrar içinde tutulması için kurulduğu ve anılan kararın 3 üncü maddesi uyarınca da, ilgililerin, yeni fiyatları saptamadan eski fiyatla satın alarak stoklarında bulundurdukları demirlerden dolayı, bu malların fiyatlarının yeniden saptanması sonucu eski ve yeni fiyatlar arasındaki fark kadar, normal kazançları dışında elde ettikleri meblâğın fonun kaynağını oluşturduğu görülmektedir.

Açıklanan bu nitelikleri ile, Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonunun kaynağını oluşturan fiyat farklarının, vergi, resim, harç ve benzeri bir yüküm olarak kabul edilebilmesi için gerekli unsurları içermediği anlaşıldığından, Anayasanın 61 inci maddesi sözü edilen anlamda malî bir yüküm olarak kabulüne olanak görülmemiştir.

2.11.1967 günlü Resmî Gazete'de yayımlanan 6/8954 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile saptanan temel mallar arasında yer alan demir ve çelik fiyatları gerektiğinde, bu mallardan İktisadî Devlet Teşekküllerince üretilenlerinin maliyet unsurlarındaki artışlar nedeniyle 440 sayılı Kanunun 24 üncü maddesine dayanılarak Bakanlar Kurulunca saptanmaktadır.

Demir - çelik mamullerine zaman zaman yapılan zamlardan dolayı meydana gelen fiyat farklarının, ellerinde bu mamulleri bulunduran kişiler üzerinde bırakılarak onların sebepsiz ve haksız

nitelikte aşırı kazançlar edinmeleri hukuk açısından uygun görülemeyeceğinden, bu tür kazançların, demir, çelik ve çimento gibi temel malların fiyatları ile ilgili olarak yapılacak düzenleme ve desteklemelere parasal kaynak sağlanması, bu mamullerle ilgili gelir politikasının gerçekleştirilmesi ve spekülâtif girişimlerin bu yolla önlenerek Türk Parası Kıymetinin Korunması amacıyla kurulan fonda toplanmasında 1567 sayılı kanuna aykırılık bulunmamaktadır.

Diğer yandan, kamu kesimince üretilen demir ve çeliğe yapılan zamların günümüzdeki ekonomik koşullar nedeniyle özel sektör tarafından üretilen aynı cins malların fiyatlarını etkilememesi düşünülemediği gibi, söz konusu Fonun yukarıda açıklanan amacı karşısında, kamu kesimi mamullerini satanlar hasılat farkını fona yatırmaya mecbur tutulurken, aynı malı ithal yoluyla ya da özel sektörden temin ederek satanların haklı ve özel nedenler bulunmadığı halde fondan hariç tutulması eşitlik ilkesi ile de bağdaştırılamaz.

Türk Parasının Değerinin iç fiyat değişikliklerinden etkilenmesini önlemek amacıyla 1567 sayılı kanunun 1 inci maddesinin Bakanlar Kuruluna verdiği yetkiye dayanılarak ilk kez 28.2.1974 gün ve 7/7877 sayılı kararnameye ekli 21 sayılı kararla kurulan "Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonu" nun kaynağını, yukarıda açıklanan ve demir, çeliğin fiyatlarına yapılan zamlar nedeniyle kişilerin normal kârları dışında elde ettikleri fiyat farkları oluşturmaktadır.

7/7877 sayılı kararnameye ekli olup 7/13918 ve 7/13957 sayılı kararnamelerle değiştirilen 21 sayılı kararda "Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonu" nun kaynağı aşağıda da görüleceği gibi kararnameler veya yetkili mercilerce fiyatları ayarlanan mamullerin eski satış fiyatları ile yeni satış fiyatları arasındaki hasılat farkı olarak hiç değiştirilmeden yer almış bulunmaktadır: 7/7877 sayılı kararnameye ekli 21 sayılı kararın 2 nci maddesinde "Fonun kaynağı, birinci madde konusuna giren mamullerin eski satış fiyatları ile yeni satış fiyatları arasındaki hasılat farkıdır" şeklinde düzenlenen bu esas 7/13918 sayılı kararnameye ekli kararda aynen yer almış, bu madde 7/13957 sayılı kararname ile değiştirilmişse de aynı esas 3 üncü madde de, "Fonun kaynağı : a)Fonun kaynağı ilgililerin her nevi, ticarî ve sınaî faaliyetleri için stoklarında bu-

lundurdukları, 2 nci madde kapsamına giren madde ve mamullerin fiyat farkları tutarıdır. Fiyat farkları tutarı, Bakanlar Kurulu veya yetkili diğer mercilerce tesbit edilen yeni fiyatlarla eski fiyatlar arasındaki farkın stok miktarıyla çarpımı suretiyle hesaplanır" şeklinde korunmuştur.

21 sayılı kararın tümü incelendiğinde, Bakanlar Kurulunun bu düzenlemede olabildiği kadar nesnel faktörlerden hareket etmek suretiyle fonu oluşturacak meblâğın hesaplanmasına gittiği anlaşılmaktadır. Demir ve çeliğe yapılan zamlar, bu malları ellerinde bulunduranların haksız kazanç niteliğinde normal kâr dışı bazı kazançlar elde etmelerine neden olduğuna göre, eski ve yeni fiyat farkının oluşturduğu bu meblâğı fona maletmek yerine, maliyet üzerinden hesaplamaya gidilmesi halinde, malın kaynağına ve gördüğü işlemlere göre sübjektif faktörlerin de etkili olacağı ve çok farklı kalemler elde edileceği çoğu kez fona esas alınabilecek bir farkın ortaya çıkmayacağı, ayrıca, böyle bir hesaplama tarzının denetiminin güçlüğü yanında eşitlik esasını da zedeleyeceği açıktır. Bu bakımdan, bir yandan Türk Parası Kıymetinin Korunması diğer yandan bazı kişilerin haksız kazançlar elde etmelerine imkân bırakılmamak üzere fona alınması biçimindeki bu düzenleme, anılan kararların iptaline neden olamayacağı gibi esasen, 7/7877 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe konulan 21 sayılı kararın iptali için açılan davaları. Danıştay Dava Daireleri Kurulunun 19.9.1975 gün ve E. 1974/736, K. 1975/554 ve 4.6.1976 gün ve E. 1975/375, K. 1976/168 sayılı kararları ile reddedilmiş bulunması karşısında davacının, 21 sayılı kararla kurulan 'Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonu'nun kaynağının oluşturulması yöntemine ilişkin iptal istemlerinde isabet görülemediği görülmüştür.

Hernekadar, 7/7877 sayılı kararlar yürürlüğe konulan Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonu Kurulmasına Dair 21 sayılı karara ilişkin 2 sayılı Maliye Bakanlığı Tebliğinin 2 nci maddesinde "satın alma fiyatı" deyimine yer verilmiş ve 21 sayılı kararın 7/13918 sayılı kararnameleri ile değişikliğinden sonra bu karara ilişkin olarak çıkarılan 5 sayılı Tebliğin 4 üncü maddesi ile 2 no.lu Tebliğe gönderme yapılmak suretiyle, uygulamada "satın alma fiyatı"na yer verildiği ileri sürülmekte ise de, Maliye Bakanlığınca Bakanlar Kurulu kararları ile,

yürürlüğe konulan Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkındaki 21 sayılı karara ilişkin olarak, onları açıklama amacı ile çıkarılan bu Tebliğler ancak kararnamelere uygun biçimde gerekli açıklamalara yer verdikleri ve uygulamayı kolaylaştırdıkları oranda geçerliğe sahip olup anılan kararnameleri değiştirici nitelikte tasarruflar olarak kabul edilemeyeceklerinden kararnamelerin açık hükümler taşıdığı hallerde tebliğlerin buna aykırı hükümlerini geçersiz saymak zorunlu olup, bu tür tebliğlerin uygulanmalarının da genel hukuk kuralları içinde davacı için kazanılmış bir hakka vücut vermesi kabul edilemez.

Bakanlar Kurulunun 13.10.1977 gün ve 7/13957 sayılı kararnamesiyle yürürlüğe konulan Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonu Kurulmasına ilişkin 8.9.1977 gün ve 7/13918 sayılı Kararla değişik, 1.3.1974 gün ve 7/7877 sayılı Karar ekindeki 21 sayılı Kararın bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Karara iki Madde ve bir Geçici Madde Eklenmesine Dair Karar'ın 6 ncı maddesinde, bu kararın 5.9.1977 tarihli ve 7/13915, 7/13916 ve 7/13917 sayılı Bakanlar Kurulu kararlarıyla ilgili hükümlerinin 8.9.1977 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, yayım tarihinde yürürlüğe gireceği öngörülmüştür.

Davacı, 7/13957 sayılı kararın, bu hükümlerle, geriden yürür bir biçimde uygulamaya konulmasının kazanılmış haklarını ihlâl ettiğini iddia ederek 6 ncı maddenin iptalini istemektedir.

13.10.1977 gün ve 7/13957 sayılı karar, 8.9.1977 gün ve 7/13918 sayılı kararın bazı maddelerini değiştirmiş ve buna iki madde ile bir geçici madde eklemiş bulunmakla beraber, her iki kararın birlikte incelenmesinden, kararlarda aynı temel ilkelerin yer aldığı, yapılan bu değişiklikler ve eklemelerin ise, 21 sayılı kararla kurulan fiyat düzenleme ve destekleme fonu müessesesine açıklık ve uygulanabilirlik getirir nitelikte olduğu anlaşılmaktadır.

Gerçekten; 21 sayılı kararın değişik 3 üncü maddesinde 8.9.1977 günlü ve 7/13918 sayılı kararda olduğu gibi, "fiyatları ayarlanan mamullerin eski fiyatları ile yeni fiyatları arasındaki farkın fonun kaynağını oluşturacağı" biçimdeki esasa aynen yer verildikten sonra, fona tâbi tutulmayan stoklar için açıklamaya yer verilmiş; 4 üncü maddede fiyat farklarının tahakkuk ve tahsilinde süre

yönünden ilgililere kolaylıklar sağlanmış; uygulamada ortaya çıkacak uyuşmazlıkların Maliye Bakanlığınca çözüme bağlanacağını öngören 5 inci maddeye kararda yer verilmiş ve yine karara eklenen geçici bir madde ile de evvelce beyanda bulunmayanlara yeni bir beyan olanağı tanınarak bunlar hakkında 1567 sayılı kanun hükümlerine göre işlem yapılması durdurulmuş bulunmaktadır.

Öte yandan, ancak ilgililerin elden çıkarılması olasılığı bulunan eski stoklarının yeni düzenlemede yeni bir fiyat farkına tâbi tutulmaları halinde, geriye yürümeden ve kazanılmış hakların ihlâlinden söz edilebilir.

Halbuki, 7/13957 sayılı kararname daha önceki 28.2.1974 gün ve 7/7877 sayılı ve 8.9.1977 gün ve 7/13918 sayılı kararlardan farklı olarak, yeni bir fiyat saptanması sonucu yürürlüğe giren bir fon kararnamesi değildir. Daha açık bir deyişle, 7/13957 sayılı kararname çıkarılırken Bakanlar Kurulu veya yetkili diğer mercilerce demir fiyatlarında yeni bir saptamaya gidilmeyerek 8.9.1977 gün ve 7/13917 sayılı kararnamede yazılı mamul maddelerin sözü geçen kararnamede yazılı fiyatları sabit ve geçerli sayılmış; bu durumda, 7/13957 sayılı kararla değişik 21 sayılı karara uygulanabilirlik kazandırmak için, kararın 6 ncı maddesiyle, demir fiyatlarını saptayan 7/13917 sayılı kararname ile ilgili hükümlerinin, bu kararnamenin yürürlüğe girdiği 8.9.1977 gününden geçerli olduğu, diğer hükümlerinin ise yayımı tarihinde yürürlüğe gireceği hükme bağlanmıştır.

Bu açıklamalardan, davacıların elden çıkarmaları olasılığı bulunan eski demir stoklarının, yeni bir fiyat farkına tâbi tutulmadığının anlaşılması bulunması karşısında, dava konusu kararın 6 ncı maddesi ile bu maddenin açıklanması niteliğinde olan 6 sayılı Maliye Bakanlığı Tebliğinin 2 nci maddesinin (c) bendinin geriye yürütülerek kazanılmış hakları ihlâlinin sözkonusu olmadığı sonucuna varılmış bulunmaktadır.

Açıklanan nedenlerle, davanın reddine ve Avukatlık Asgarî Ücret Tarifesinin 4 üncü maddesinin 2 nci fıkrasına göre takdir edilen 140.— lira avukatlık ücretinin davacıdan alınarak davalıya verilmesine 23.2.1979 gününde oyçokluğu ile karar verildi.

AZINLIK OYU

1567 sayılı yasanın 6258 sayılı yasa ile değişik 1 inci maddesinin "Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonu" kurulması hakkında dava konusu Bakanlar Kurulu Kararı ile bu karara ilişkin Maliye Bakanlığı Tebliğlerinde öngörüldüğü biçimde iç fiyatlar üzerinde herhangi bir denetime ve daha önce saptanmış fiyatlarla daha sonra saptanan fiyatlar arasındaki farkların bir fonda toplanmasına yasal dayanak teşkil edemeyeceği kanısındayız.

Gerçekten, Bakanlar Kurulu 1567 sayılı yasanın değişik 1 nci maddesi ile Türk Parasının Kıymetinin Korunmasına ilişkin bir takım tedbirler almakla yetkili kılınmıştır. Ancak niteliği itibariyle istisnaî olup ticaret serbestisi ve mülkiyet hakları gibi mevcut anayasal nizamla özel korumaya alınmış temel haklara ilişkin bu yetkinin, istisnaî niteliği dikkate alınarak ve ancak maddede öngörülen kıymetlerle ilişkili olarak ve gene maddenin öngördüğü dış ekonomik ilişkiler çerçevesinde kullanılması zorunludur.

Nitekim, gerek yasama organı, gerekse idareler de konuya böyle anladıkları içindir ki, bir yandan 79 sayılı yasa yürürlüğe konmuş, öte yandan ekonomik hayatın düzenlenmesine ilişkin yetki yasasının çıkarılmasına yönelinmiştir.

Yukarıda açıklanan nedenlerle yasal dayanaktan yoksun bulunan Kararnamenin salt bu nedenle iptali gerekmele beraber, aşağıda arzedeceğimiz hukukî sakatlıklarda dikkate alınarak iptali gerekir.

Şöyle ki : Kararnameler ile herhangi yasal bir dayanakta mevcut olmaksızın, salt genel ekonomideki bozukluğun ortaya çıkardığı spekülâtif kazançların bir vergi gibi vatandaşlardan alınması bugünkü anayasal nizam içinde mümkün değildir.

Öte yandan, vatandaş olarak herkes nasıl bir hukukî rejim içinde yaşadığını bilmek hakkına haizdir. Devlet eliyle aleyhe sürprizler yaratılmasının devlet kavramıyla bağdaşmayacağı açıktır.

Belli anda, muhtelif kaynaklardan (ithalât, dahildeki firmalar ve K.İ.T.'ler) emtea alımı mümkün kılınmış ve mutlak olarak alış

ve satış fiyatlarında ayniyet sağlanmamışken, bir süre sonra salt bu kaynaklardan biri için ilân edilmiş ve mutlak olarak uygulanması da sağlanmamış fiyatlar esas alınarak, aradaki farkların fona aktarılması ekonomik ve ticarî hayatı devlet eliyle baht oyunları niteliğine dönüştürmek olmaktadır.

Nihayet, belli anda ilân edilmiş rejime göre stok beyanında bulunan kişileri muhtemelen emtea da ellerinden çıktıktan sonra, geriden geçerli olarak yeni bir rejime sokarak fiyat farklarının fona intikalini sağlamakta, idarî işlemlerin (özellikle yükümlülük doğuranlarının) makable teşmilinin caiz olmadığı yolundaki hukuk ilişkisine aykırılığı açıktır.

Sayılan nedenlerle 21 sayılı kararın 7/13957 sayılı kararla değişik 3 üncü ve 6 ncı maddeleri ile 6 sayılı Maliye Bakanlığı Tebliğinin 2 nci maddesinin (c) bendinin iptali gerekeceği görüşüyle çoğunluk kararına karşıyız.

Keseman Kâğıtçılık Limited Şirketi; D.D.K., E. 1978/201, K. 1979/304, T. 22.6.1979

Davanın Özeti: Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonu Kurulmasına Dair 21 sayılı kararı değiştiren 13.10.1977 gün ve 7/13957 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile bu kararın verdiği yetkiye dayanılarak Maliye Bakanlığınca çıkarılan 7 sayılı Tebliğin birinci maddesinin; 1567 sayılı kanunun 1 inci maddesinin Türk Parası kıymetini koruma konusunda karar almak yetkisini Bakanlar Kuruluna tanıdığı halde bu yetkinin 7/13957 sayılı kararname ile kanuna aykırı olarak Maliye Bakanlığına devredildiği, birinci ve ikinci hamur kâğıtların 5.12.1977 günlü tebliğ ile fon kapsamına alınarak ellerinde bu çeşit kâğıt bulunanların 8.9.1977 günü itibariyle beyana davet edildikleri, bu durumun idarî kararların geriye yürüyemeyeceğine ilişkin ilkeye aykırı olduğu, kendilerinden istenen kâğıt fiyat farkının bir çeşit malî yükümlülük olduğu ve bu farkın kararname ve Tebliğ ile alınmasının Anayasanın 61 inci maddesine uygun olmadığı ileri sürülerek iptali istenilmektedir.

Davalı Maliye Bakanlığının Savunması Özeti: Ekonomik önemleri büyük olan demir, çelik, kâğıt gibi malların fiyatlarının yetkili

organlarca ayarlanması sonucu ortaya çıkan haksız ve normalin ötesindeki kazançların, spekülâtif faaliyetler ve dolayısıyla bunların yol açabileceği fiyat istikrarsızlığının önlenmesi, sonuç olarak Türk Parası Kıymetinin korunması amacı ile yayımlanmış bulunan 21 sayılı kararın 1567 sayılı kanunun amaçlarına uygun olduğu, fonun gerekli unsurları taşımaması nedeniyle vergi niteliğinde bulunmadığı, 1567 sayılı kanunun 1 inci maddesinin Bakanlar Kuruluna ekonomik yaşamın gereklerine göre ve âcil durumlarda önlemler alma yetkisi tanıdığı ileri sürülerek davanın reddine karar verilmesi gerektiği savunulmuştur.

Raportör Zafer Kantarcıoğlu'nun Düşüncesi : Dava konusu olayın oluş biçimi şöyledir :

III. Hamur kâğıt fiyatları

7/7866

———— sayılı kararlara göre : (RG. 14810 mükerrer 14895)

7/8304

Gazete kâğıdı (Bobin) 4500 TL/ton

Gazete kâğıdı (Ebat) 4800 TL/ton

III. Hamur teksir kâğıdı (Ebat) 4800 TL/ton

Okul kâğıdı (Ebat) 4800 TL/ton

iken 5.9.1977 gün ve 7/13915 sayılı kararla bu fiyatlar 6500, 7500, 11000, 6500 lira olarak yeniden saptanmıştır. 21 sayılı kararı yürürlüğe koyan 7/13918 sayılı karara ilişkin 5 sayılı Tebliğ eski Tebliğleri yürürlükte tuttuğundan, ellerinde kâğıt bulunduranlar 2 sayılı tebliğ uyarınca eski fiyatlarla yeni fiyatlar arasındaki farkı fona yatırmışlar, piyasadan yüksek fiyatla, (Bakanlar Kurulunca ilân edilen fiyatların üstünde) kâğıt almış olanlar bu durumu fatura gibi yasal belgelerle kanıtlamış olmaları koşuluyla fona herhangi bir meblâğ ödememişlerdir. Ancak 13 Ekim 1977 günü yayımlanan 7/13757 sayılı kararname ile 21 sayılı kararın bazı maddeleri değiştirilerek, ellerinde kâğıt bulunanların bunları nereden, hangi fiyata almış olurlarsa olsunlar Bakanlar Kurulunca eski fiyatla yeni fiyat arasındaki farkı 8 Eylül 1977 den geçerli olarak fona ödemeleri istenmiştir.

5 Aralık 1977 günü yayınlanan 7 sayılı Maliye Bakanlığı tebliği ile yine 8.9.1977 gününden geçerli olmak üzere I ve II nci hamur kâğıtlarda fona tâbi tutulmuştur.

1567/1. maddesi, Türk Parasının Kıymetinin Korunması amacına yönelik olarak gerekli önlemleri almakla Bakanlar Kurulunu yetkili kılmakta ve bu konuda Bakanlar Kuruluna geniş bir yetki alanı bırakmaktadır.

Bir millî paranın değerinin korunması söz konusu olduğunda bunun yalnız dış değerle ilgili olduğu kabul edilemez.

Bu nedenle, Bakanlar Kurulunun, Türk Parasının Kıymetinin Korunması için paranın iç satınalma gücünü etkileyebilecek ekonomik faktörler nedeniyle önlemler alınmasında zorunluk bulunmaktadır.

Olayda, bazı kâğıt cinslerinin fiyatlarının yeniden saptanması sonucunda ortaya çıkan fiyat farklarının Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonunda toplanmasına Bakanlar Kurulunca karar verilmiş ve bu kararda 1567 sayılı kanuna dayanılmıştır.

Maliyet unsurlarındaki artışlar nedeniyle kâğıt fiyatlarının artırılması sonucu bazı kişilerin hem haksız —spekülâtif— kazançlarının bu kişiler üzerinde bırakılmaması, hem de fiyat farklarını teşkil eden bu paraların söz konusu maddelerle ilgili düzenleme ve desteklemelerde kullanılmak üzere bir fona aktarılması, böylece üretimin arttırılarak arz ve talebin dengelenmesi yoluyla, piyasada fiyat istikrarının sağlanmasına yönelik önlemler tamamen 1567 sayılı Kanunun I inci maddesinin konusuna giren işlemlerdir.

Fiyat ayarlaması sonucu ortaya çıkan fiyat farkları Anayasamızın 61 inci maddesindeki anlamda malî bir yüküm değil, devletin ekonomik hayata müdahalesinden doğan ve haklı bir nedene dayanmayan kazançlardır. Bu bakımdan kişiler üzerinde bırakılmaması gerekir.

Ekonomik hayatın gerektirdiği düzenlemeler zamanında yapılırsa bir anlam ifade eder ve ancak bu takdirde düzenlemeden beklenen sonuçlar elde edilebilir. Ekonomik olaylar, günü gününe izlenmesi gereken olaylardır. Bu nedenle ki, 1567 sayılı Kanun Türk parasının korunması için alınacak önlemler konusunda Bakanlar Kuruluna yetki vermiştir.

Açıklanan bu nedenlerle davacının 1567 sayılı kanunun I inci maddesinin Anayasaya aykırı olduğu ve bu maddeye dayanılarak fon kurulamayacağı yolundaki iddialarının kabulüne olanak bulunmamaktadır. Kaldı ki, bu konuda 1567 sayılı kanunun Anayasaya aykırı olmadığı hakkında Anayasa Mahkemesince verilmiş çeşitli kararlar, —K. 1963/71, K. 1963/72, K. 1964/49 sayılı kararlar gibi— bulunduğ gibi, anılan kanuna dayanılarak fon kurulmasında kanuna aykırılık olmadığı Danıştay Dava Daireleri Kurulunun K. 1975/554, K. 1976/168, K. 1979/93 sayılı kararları ile de kabul edilmiştir.

Bakanlar Kurulu gerektiğinde 440 sayılı kanunun 24 üncü maddesine dayanarak İktisadî Devlet Teşekküllerince üretilen malların fiyatlarını saptayabildiği gibi, teşekküllerde ayrıca kendi mamullerinin satış fiyatlarını saptayabilmektedirler.

Gazete kâğıdı, üçüncü hamur ve kitap kâğıtlarının fiyatları, maliyet unsurlarındaki artışlar nedeniyle Bakanlar Kurulunun 5.9. 1977 gün ve 7/13915 sayılı kararı ile yeniden saptanmış ve 7/13918 sayılı kararname ile değişik 7/7877 sayılı kararla yürürlüğe konulan 21 sayılı Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Fiyat Düzenleme ve Destekleme fonu kurulmasına ilişkin kararla kâğıt fiyatlarının ayarlanmasından doğan fiyat farklarının bu farkı elde edecek olanlar tarafından sözü geçen fona ödemeleri öngörülmüştür.

Anılan mallara yapılan zamlardan dolayı ortaya çıkan farkların bu maddeleri ellerinde bulunduranların üzerinde bırakılarak onların sebepsiz ve haksız kazançlar edinmelerine olanak sağlanması hukuk açısından mümkün görülemez. Bu nedenle fiyat artışlarından ortaya çıkan farkın bir fonda toplanarak bunların tekrar üretime aktarılmasında 1567 sayılı kanuna amaç yönünden aykırılık bulunmamaktadır.

21 sayılı kararın 13.10.1977 gün ve 7/13957 sayılı kararname ile değişik şekline gelince:

21 sayılı kararın 7/13 957 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile değişik 2 nci maddesine yöneltilen iddia yetki yönündendir.

Türk Parasının kıymetinin korunması zımında kararlar almak yetkisinin 1567 sayılı kanunun 1 inci maddesi ile Bakanlar Kuruluna verildiği halde kararın 2 nci maddesinde bu yetkinin Maliye Bakanlığınca kullanıldığı iddia edilmektedir.

Türk parası kıymetini koruma hakkında Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonu Kurulmasına ilişkin karar tüzümü ile 1567 sayılı kanunun 1 inci maddesinin verdiği yetkiye dayanılarak Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe konulan bir karardır. Kararın 2 nci maddesi ile Maliye Bakanlığına verilen yetki, fonun kapsamı ile ilgili olup; Bakanlar Kurulunun fon kurma yetkisinin devri niteliğinde değildir.

7 sayılı Tebliğe gelince; Maliye Bakanlığının fiyatları yetkili mercilere ayarlanan bazı mamullerle ilgili fiyat farklarını fon kapsamına alma yetkisinin bulunduğu ve bu yetkinin 1567 sayılı kanuna aykırı olmadığına daha önce değinilmişti.

Maliye Bakanlığının bu yetkiye dayanarak fiyatları SEKA tarafından yeniden saptanan (8.9.1977 gününde) I. ve II. hamur kâğıtları 7 sayılı tebliğ ile fon kapsamına almasında 1567 sayılı kanuna aykırı bir yön bulunmamakta ise de, bu kâğıtların fiyatlarının ayarlanmasından doğan fiyat farklarının hangi tarihten itibaren fona maledilmesi konusuna gelince; anılan Tebliğ 5.12.1977 günü yayınlanmış ve I. ve II. hamur kâğıt cinsleri ilk defa bu tarihte fon kapsamına alındığı halde bunlara ilişkin fiyat farklarının, gerek ithal yoluyla, gerekse dahilde elde olunarak oluşan stokların 8.9.1977 günündeki durumu itibariyle bildirilerek ödenmesi istenmiştir.

21 sayılı kararla fonun tesis edildiği 8.9.1977 gününde fon kapsamında bulunmayan I. ve II. hamur kâğıt cinslerinin 5.12.1977 gününden itibaren davacıların elinde bulunan stoklardan dolayı ortaya çıkacak fiyat farklarının fona alınması gerekirken I. ve II. hamur kâğıtlar için henüz fonun söz konusu olmadığı, ancak fiyatlarının bu tarihte saptandığı nedenine dayanılarak 8.9.1977 günündeki stoklardan doğan fiyat farklarının bu tarihten geçerli olarak 5.12.1977 günü fon kapsamına alınmak istenmesi davacıların kazanılmış haklarını ihlâl eder nitelikte görülmüştür.

Açıklanan nedenlerle, davanın 7/13957 sayılı kararname ile değişik 21 sayılı karara ilişkin kısmının reddi; 7 sayılı Tebliğin 8.9.1977 gününden itibaren uygulanmasına olanak sağlayan IA, I/A-a, IA-d, I/B, D maddelerine ilişkin kısmının ise bu yönden iptali gerektiği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Sevim Settar'ın Düşüncesi: Dava, Türk Parası kıymetini koruma hakkında Fiyat Düzenleme ve Destekleme fonu kurulmasına dair 21 sayılı kararın, 13.10.1977 gün ve 7/13957 sayılı kararname ile değişik 2 nci maddesinin ve bu karara ilişkin 7 sayılı Maliye Bakanlığı tebliğinin iptali istemiyle açılmıştır.

Dava konusu kararnamenin dayanağını teşkil eden 1567 sayılı Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Kanunun 6258 sayılı Yasa ile değişik 1 nci maddesi, Türk parasının kıymetinin korunması zımında kararlar ittihazına icra vekilleri heyetinin selâhiyetli olduğu hükmünü taşımaktadır.

Bu maddenin verdiği yetkiye dayanılarak çıkarılan ve 1.3.1974 gün ve 7/7877 sayılı Kararname ile yürürlüğe konulan 21 sayılı kararlar, fiyatları Bakanlar Kurulu kararıyla veya 440 sayılı Yasa gereğince tesbit ve ilân edilen bazı temel malları ellerinde bulunduran özel ve tüzel kişiler tarafından fiyat farklarının T.C. Merkez Bankası nezdinde kurulan özel bir fona yatırılması öngörülmüştür.

Bu kararın bazı maddelerini değiştiren 7/13918 sayılı ve 7/13957 sayılı kararnamelerde ise ilk kez fon ihdas edilmiş olmayıp aynı ilkeler korunmakla beraber 7/13915, 7/13916 ve 7/13917 sayılı kararnamelerle bazı temel malların artan fiyatları karşısında, bu malları ellerinde stok olarak bulunduranlardan o tarihte meydana gelen fiyat farklarına evvelce ihdas edilmiş olan fona intikal ettirebilmek için yeni bir düzenlemeye gerek görülmüştür.

Davacı vekili, temel malların fiyat farkları ile ilgili olarak Bakanlar Kurulunca alınan kararların malî yüküm getirdiğini ileri sürerek 1567 sayılı Yasa ile verilen yetki kapsamına girmediğini ve ayrıca kanundan doğan yetkinin başka makama devrolunamayacağından bahisle 7/13957 sayılı kararnamenin Maliye Bakanlığına bu konuda yetki vermesine ilişkin 2 maddesinin, 1567 sayılı yasaya, Anayasaya ve hukuk esaslarına aykırı olduğunu iddia etmekte ise de, temel malların fiyatlarında değişiklik yapılması, Türk parası değeri ile sıkı sıkıya ilişkili olduğundan bu konudaki düzenlemelerin, 1567 sayılı Yasanın, Türk Parası kıymetinin korunması zımında karar ittihazına Bakanlar Kurulunu yetkili kılan 1. maddesine aykırı düşmediği ortadadır.

Aynı kararnamenin 2. maddesine ilişkin iddialara gelince, bu madde, Maliye Bakanlığının, a) Bakanlar Kurulu veya yetkili diğer mercilerce fiyatları tesbit edilen Kamu İktisadî Teşebbüslerinin ürettikleri madde ve mamullerle ilgili fiyat farklarını doğrudan doğruya; b) Diğer müesseselerce üretilen (a) fıkrası kapsamına giren madde ve mamullerin eşit ve benzerlerine ilişkin fiyat farklarını ise, ilgili Bakanlığın müsbet görüşüne dayanarak fon kapsamına almağa yetkili olduğu hükmünü taşımaktadır.

Fon mevzuatı bir bütün teşkil ettiğine göre madde metni bu bütün içinde incelendiğinde, davacıların iddiasının aksine, Maliye Bakanlığının fon kapsamını genişletme yetkisinin söz konusu olmadığı anlaşılmaktadır. Bu konuda asıl düzenleme 7/7877 sayılı kararı yürürlüğe koyan 21 sayılı kararlar getirilerek fiyatları Bakanlar Kurulu kararı ile veya 440 sayılı yasa uyarınca saptanan temel mallar fon kapsamına alınmış ve bu fonun kaynağı da 7/13957 sayılı kararın 3. maddesinde açıkça belirtilmiştir.

Bu durum karşısında, Maliye Bakanlığına tanınan bu yetki, temel mallardan dilediğini fon kapsamına almağa cevaz veren mutlak bir yetki olmayıp, kamu iktisadî kuruluşlarının ürettikleri madde ve mamullerin Bakanlar Kurulu veya diğer mercilerce fiyatlarının artırılmış olması halinde ve bu maddelerin eşit ve benzerlerine ilişkin olarak da ilgili Bakanlığın müsbet görüşüne dayanılmak suretiyle kullanılabilen bir yetkidir.

Bu durumda, sözü geçen 2. maddenin, kapsam ve sınırı esasen kararnamelerle çizilen fon hususunda Bakanlar Kurulunun sahip olduğu yetkilerin Maliye Bakanlığına devri biçiminde yorumlanamayacağı ortadadır.

7 sayılı tebliğe ilişkin iddialara gelince; tebliğin 1. maddesinin A fıkrasında 7/13957 sayılı kararın 2. maddesinin verdiği yetki ve Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının müsbet mütalâasına dayanılarak 1. ve 2. hamur kâğıtlar ve bunların her nevi kartonlarının 5.9.1977 günlü 7/13915 sayılı kararın yürürlük tarihi olan 8.9.1977 tarihi itibarıyla 21 sayılı kararın kapsamına alındığı ve bunlar hakkında da 7/13957 sayılı karar ile 6 sayılı Tebliğ hükümlerine göre işlem yapılacağı açıklanmıştır.

Davacı vekili bu konudaki yetki, Bakanlar Kuruluna ait olduğu halde böyle bir karar almağa gerek görülmeden 1. ve 2. ha-

mur kâğıtların fon kapsamına alındığını ve idarî tasarrufların kanunda açık hüküm olmadıkça makable teşmil edilemeyeceklerini iddia etmektedir.

7/13957 sayılı kararın daha önce değinilen 2. maddesine göre Bakanlar Kurulunca veya yetkili diğer kuruluşlarca fiyatları saptanan madde ve mamuleri fon kapsamına almağa Maliye Bakanlığı yetkili kılındığından, adı geçen Bakanlığın bu konuda tebliğ çıkarma yetkisinin varlığı açıktır.

Öte yandan, 1. ve 2. hamur kâğıtların fiyatları da 7 sayılı tebliğin yayınından önce yetkili bir kuruluş olan SEKA tarafından arttırılmış olduğuna göre, Maliye Bakanlığının 1. ve 2. hamur kâğıtları fon kapsamına alabilmesi için fiyat artışı koşulu da yerine getirilmiş bulunmaktadır.

Bu nedenle 7 sayılı Tebliğin, 1. ve 2. hamur kâğıtların 21 sayılı karar kapsamına alınmasına ilişkin hükmünde 7/13957 sayılı Kararnamenin 2. maddesine aykırılık bulunmamaktadır.

Ancak, fon yükümlülüğünün doğması, bu konuda kararname ya da verilen yetki çerçevesinde çıkarılacak tebliğin yayınlanması halinde mümkün olabileceğinden fonla ilgili ödemeler de yalnızca 7 sayılı Tebliğin yayını tarihindeki stoklara uygulanabilecektir.

Her ne kadar, benzer nitelikteki 78/24 sayılı dosyada mevcut Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının 16.6.1978 tarih ve 564 sayılı yazısında, 1. ve 2. hamur kâğıtların fiyatlarının 8.9.1977 tarihinden geçerli olarak saptandığı belirtilmekte ise de, burada durum 3. hamur kâğıtlarda olduğundan farklıdır. Çünkü sözü geçen kâğıtların fiyat artışları 9.9.1977 tarihinde yürürlüğe giren 5.9.1977 tarih ve 7/13915 sayılı kararla yapılmış, fon yükümlülüğü getiren 7/13918 sayılı kararname de 8.9.1977 tarihinde yürürlüğe konulmuştur.

Oysa 1. ve 2. hamur kâğıtlar SEKA'nın fiyat artışına dayalı olarak ilk kez 7 sayılı tebliğle 5.12.1977 tarihinde fon kapsamına alınmıştır.

Bu bakımdan 1. ve 2. hamur kâğıtların 7 sayılı tebliğden önce fiyatları arttırılmış olmakla beraber gerek 7/7877 sayılı kararname ile yürürlüğe giren 21 sayılı karar, gerekse bu kararın bazı maddelerini değiştiren 7/13918 ve 7/13957 sayılı kararnamelerde fonun yalnızca stok mallara uygulanacağı açıkça belirtildiğinden

8.9.1977 tarihinden sonra stoklarını elden çıkarmış olanlar 7 sayılı tebliğ uyarınca fon yükümlüsü değildir.

O halde, 1. ve 2. hamur kâğıtlar için oluşan fiyat farklarının SEKA tarafından fiyat artışlarının yapıldığı 8.9.1977 tarihindeki stok mallara uygulanabilmesi, bu nevi kâğıtların fon yükümlülüğünde aynı tarihte doğmuş olmasına bağlıdır.

Olayda ise 8.9.1977 tarihinde yürürlüğe giren 7/13918 sayılı kararnamenin 1. maddesi ile fon kapsamına alınan 7/13915 sayılı kararname konusu mallar, yalnızca 3. hamur teksir kâğıdı ile gazete ve okul kitabı kâğıdına ilişkin olduğu ve 1. ve 2. hamur kâğıtlar ilk kez 7 sayılı tebliğle 5.12.1977 tarihinde fon kapsamına alındığı halde, 1. ve 2. hamur kâğıtlara ait fiyat farklarının da 8.9.1977 tarihindeki stoklara uygulanabilmesi için 7 sayılı tebliğde 1. ve 2. hamur kâğıtlar, 8.9.1977 tarihi itibarıyla 21 sayılı karar kapsamına alınmış ve ilgililer 8.9.1977 tarihindeki stoklarını beyana davet edilmişlerdir.

7 sayılı tebliğin bu düzenleme biçiminin ise izahına çalıştığımız nedenlerle, hukuka aykırı ve kazanılmış hakları ihlâl edici nitelikte olduğu kuşkusuzdur.

Açıklanan nedenlerle 7/13957 sayılı kararname ile 7 sayılı tebliğin 1. ve 2. hamur kâğıtlarla bunların her nevi kartonlarının 21 sayılı karar kapsamına alınmasına ilişkin kısmına yönelik davanın reddine ve yalnızca bu kâğıtların 8.9.1977 tarihinden itibaren fiyat farkına tâbi tutulmasını öngören hükümlerine münhasır olmak üzere 7 sayılı tebliğin iptali gerektiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dava Daireleri Kurulunca duruşma için belli edilerek taraflara bildirilen 22 Haziran 1979 gününde davacı vekili Avukat Mehmet Nomer ile davalı Maliye Bakanlığını temsilen Baş Hukuk Müşaviri ve Muhakemat Genel Müdürü Sahir Dinçman ile Hazine Müşavir Avukatı Özcan Aker'in geldikleri görülerek tarafların dinlenmesinden, Kanunsözcüsünün sözlü olarak düşüncesinin alınmasından ve taraflar vekillerine son defa söz

verildikten sonra dosyadaki belge ve bilgiler de incelenerek gereği görüldü :

1567 sayılı kanununun 6258 sayılı kanunla değişik 1 inci maddesi "...Türk Parasının kıymetinin korunması zımında kararlar ittihazına icra vekilleri heyeti selâhiyetlidir" hükmünü taşımaktadır.

Davacı, bu hükme dayanılarak Bakanlar Kurulunca çıkarılan 21 sayılı karar uyarınca stoklarında bulunan kâğıtların fiyatlarının yeniden saptanması sonucunda eski fiyatlarla yeni fiyatlar arasındaki farkın Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonuna yatırılması zorunluluğunun getirildiğini, fiyat farkının malî bir yüküm olması nedeniyle bu yükümün Anayasanın 61 inci maddesine göre kanunla konması gerektiğini ileri sürerek, bu yükümü getiren 7/13957 sayılı kararname ile değişik Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonu Kurulmasına ilişkin 21 sayılı karar ile 7 sayılı Maliye Bakanlığı Tebliğinin bu yönden Anayasanın sözügeçen maddesine aykırı olduğunu iddia etmekte ise de; 13.10.1977 gün ve 7/13957 sayılı karar ile değişik 21 sayılı kararın 1 inci maddesinden, Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonunun, Türk parasının değerinin iç fiyat değişikliklerinden etkilenmesini önlemek amacıyla, Bakanlar Kurulu kararları veya 440 sayılı kanun gereğince fiyatları saptanan madde ve mamul fiyatlarının istikrar içinde tutulması için kurulduğu ve anılan kararın 3 üncü maddesi uyarınca da, ilgililerin, yeni fiyatları saptanmadan eski fiyatla satın alarak stoklarında bulundurdukları kâğıtlardan dolayı, bu malların fiyatlarının yeniden saptanması sonucu eski ve yeni fiyatlar arasındaki fark kadar, normal kazançları dışında elde ettikleri meblâğın fonun kaynağını oluşturduğu görülmektedir.

Açıklanan bu nitelikleri ile, Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonunun kaynağını oluşturan fiyat farklarının, vergi, resim, harç ve benzeri bir yüküm olarak kabul edilebilmesi için gerekli unsurları içermediği anlaşıldığından, Anayasanın 61 inci maddesinde sözü edilen anlamda malî bir yüküm olarak kabulüne olanak görülmemiştir.

Diğer yandan, davacı tarafından 1567 sayılı kanununun 1 inci maddesine aykırı olduğu iddia edilen, 13.10.1977 gün ve 7/13957 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile değişik 21 sayılı kararın Fiyat

Düzenleme ve Destekleme Fonunun kapsamını düzenleyen 2 nci maddesiyle, Maliye Bakanlığı, Bakanlar Kurulu veya yetkili diğer mercilerce fiyatları tespit edilen Kamu İktisadî Teşebbüslerinin ürettikleri madde ve mamullerle ilgili fiyat farklarını doğrudan doğruya, diğer müesseselerce üretilen Bakanlar Kurulu veya yetkili diğer mercilerce fiyatları tespit edilen Kamu İktisadî Teşebbüslerinin ürettikleri madde ve mamullerin eşit ve benzerlerine ilişkin fiyat farklarını ise, ilgili Bakanlığın müsbet görüşüne dayanarak fon kapsamına almaya yetkili kılınmış, bu maddeye dayanılarak Maliye Bakanlığınca 5.12.1977 gün ve 16130 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanan 7 sayılı Tebliğin 1 inci maddesinin (A) bendi ile birinci ve ikinci hamur kâğıtlar (bunların her nevi kartonları dahil) “Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonu kurulmasına Dair 21 sayılı Karar” kapsamına alınmıştır.

Daha önce de değinildiği gibi, Türk parasının kıymetinin korunması konusunda kararlar almak Bakanlar Kurulunun yetkisi içinde bulunmaktadır.

Davacı, 7/13957 sayılı kararname ile değişik 21 sayılı kararın yukarıda açıklanan 2 nci maddesi ve 7 sayılı Maliye Bakanlığı Tebliğinin 1 inci maddesinin (A) bendi ile Türk Parası kıymetinin korunması konusunda 1567 sayılı kanunun değişik 1 inci maddesi ile Bakanlar Kuruluna verilen yetkinin Maliye Bakanlığına devredildiğini iddia etmektedir.

İlk kez 28.2.1974 gün ve 7/7877 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe konulan 21 sayılı karar tümüyle Türk Parası kıymetinin ekonomik yolla korunması amacıyla getirilen bir düzenleme niteliği taşımakta ve Kamu İktisadî Teşebbüslerince üretilerek Bakanlar Kurulu veya yetkili diğer mercilerce fiyatları saptanan madde ve mamullerle bunların eşit ve benzeri olup diğer müesseselerce üretilen malları ve mamulleri stoklarında bulunduranların, fiyat değişikliği sonucu elde ettikleri, eski ve yeni fiyatlar arasındaki müsbet fiyat farklarının Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonunda toplanmasıyla oluşan meblâğın, anılan madde ve mamullerin üretim ve desteklenmesiyle ilgili program ve yatırımların finansmanları ile bu mamullerle ilgili fiyat ve gelir politikasının gerçekleştirilmesinde kullanılması, kararın esasını teşkil etmektedir.

Bakanlar Kurulunun 7/13957 sayılı kararnamesinin 2 nci maddesinin (a) ve (b) fıkralarının incelenmesinde de görüleceği gibi, bu maddeyle Maliye Bakanlığına, Türk Parası kıymetini koruma konusunda tek başına karar almak gibi bir yetkinin verilmesi söz konusu olmayıp, maddede sözü edilen yetki, 21 sayılı kararla çerçevesi belirlenmiş alanda : a) Bakanlar Kurulu veya yetkili diğer mercilerce fiyatları tesbit edilen Kamu İktisadî Teşebbüslerinin ürettikleri madde ve mamullerle ilgili fiyat farklarını doğrudan doğruya; b) Diğer müesseselerce üretilen (a) fıkrası kapsamına giren madde ve mamullerin eşit ve benzerlerine ilişkin fiyat farklarını ise ilgili Bakanlığın müsbet görüşüne dayanarak fon kapsamına almakta kullanılabilir olan bir yetkidir.

Bu düzenleme içinde, 7/13957 sayılı kararla değişik 21 sayılı kararın 2 nci maddesinin, 1567 sayılı kanunun değişik 1 inci maddesiyle Türk Parası kıymetinin korunması hakkında Bakanlar Kuruluna verilen yetkinin, Maliye Bakanlığına devri anlamına gelebilecek bir hükmü içermediği anlaşıldığından, 7/13957 sayılı kararda bu yönden kanuna aykırılık bulunmamaktadır.

Davanın, 7 sayılı Maliye Bakanlığı Tebliğine ilişkin kısmına gelince;

Resmî Gazete'nin 5 Aralık 1977 gün ve 16130 sayılı nüshasında yayımlanan 7 sayılı Tebliğ ile 13.10.1977 gün ve 7/13957 sayılı kararın 2 nci maddesinin verdiği yetkiye dayanılarak, Türkiye Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları İşletmesince üretilen ve fiyatları yine bu kurum tarafından saptanan birinci ve ikinci hamur kâğıtlar (bunların her nevi kartonları dahil) 5.9.1977 gün ve 7/13915 sayılı kararın yürürlük tarihi olan 8.9.1977 günü itibariyle "Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonu Kurulmasına Dair 21 sayılı karar" kapsamına alınarak sözü edilen kâğıtlar hakkında da 13.10.1977 gün ve 7/13957 sayılı Karar ile aynı günlü Resmî Gazete'de yayımlanan 6 Sayılı Tebliğ hükümlerine göre işlem yapılması öngörülmektedir.

Maliye Bakanlığı, 7/13957 sayılı kararın daha önce sözü edilen 2 nci maddesi ile Bakanlar Kurulu veya yetkili diğer mercilerce fiyatları saptanan Kamu İktisadî Teşebbüslerinin ürettikleri madde ve mamullerle bunların diğer müesseselerce üretilen eşit ve benzerleri ile ilgili fiyat farklarını fon kapsamına almakla yetkili

kılındığına ve olayda da birinci ve ikinci hamur kâğıt fiyatları yetkili kurum olan Türkiye Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları işletmesince yeniden saptanmış bulunduğuna göre 7 sayılı Tebliğin anılan kâğıtların fon kapsamına alınmasına ilişkin hükmünde yetki yönünden kanuna aykırılık görülmemiştir.

Tebliğin, birinci ve ikinci hamur kâğıt fiyatlarının yeniden saptanmasından doğan fiyat farklarının, ilgililerce, fona ödeme yükümlülüğünün başlangıcını belirten kısmına gelince;

Maliye Bakanlığının 5.12.1977 günü yayımlanan 7 sayılı Tebliğinde birinci ve ikinci hamur kâğıtlardan dolayı fona ödeme yükümlülüğünün, gazete kâğıdı, üçüncü hamur ve okul kitap kâğıdı satış fiyatlarının Bakanlar Kurulunca saptanmasına ilişkin 5.9.1977 gün ve 7/13915 sayılı kararnamenin yürürlük günü olan 8.9.1977 günü başlayacağı öngörülmüş ve 13.10.1977 gün ve 7/13957 sayılı karar ile buna göre çıkarılan 6 sayılı Tebliğ hükümlerine göre işlem yapılacağı belirtilmiştir.

Birinci ve ikinci hamur kâğıtlar ilk kez, 5.12.1977 günü yayımlanan 7 sayılı Tebliğ ile 21 sayılı karar kapsamına alınmış bulunduğuna ve söz konusu kararın ise, ilgililerin stoklarında bulundukları mallardan dolayı, bu malların fiyatlarının arttırılması sonucu sağladıkları fiyat farklarının fona ödenmesi yükümlülüğünü getirdiğine göre, 7 sayılı Tebliğinde ancak, yayımlandığı 5.12.1977 gününde mevcut birinci ve ikinci hamur kâğıt stoklarına uygulanması gerekir.

Hernekadar, birinci ve ikinci hamur kâğıtların fiyatları 7 sayılı Tebliğin yayımlanmasından önce SEKA tarafından yeniden saptanmışsa da, 7 sayılı tebliğin yayınlandığı 5.12.1977 gününden önce üçüncü hamur kâğıtlar dışında kalan bu kâğıt cinsleri ne 5.9.1977 gün ve 7/13918 sayılı ve ne de 13.10.1977 gün ve 7/13957 sayılı kararnameler ile Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonu kapsamına alınmadıklarından bunlar için fon yükümlülüğü de doğmamıştır.

Halbuki, birinci ve ikinci hamur kâğıtlardan dolayı oluşan fiyat farklarının SEKA tarafından fiyat artışlarının yapıldığı 8.9.1977 günündeki stok mallara uygulanabilmesi, bu nevi kâğıtların fon yükümlülüğünün de aynı günde doğmuş olmasına bağlıdır.

Olayda ise, 8.9.1977 gününde yürürlüğe giren 5.9.1977 gün ve 7/13918 sayılı kararnamenin 1 inci maddesi ile fon kapsamına alınan 7/13915 sayılı kararname konusu mallar, yukarıda değinildiği gibi yalnızca Gazete kâğıdı, üçüncü hamur ve okul kitap kâğıdına ilişkin olduğu ve birinci ve ikinci hamur kâğıtlar ilk kez 7 sayılı Tebliğle 5.12.1977 gününde fon kapsamına alındığı haide, bu kâğıtlara ait fiyat farklarının da 8.9.1977 günündeki stoklara uygulanabilmesi için 7 sayılı Tebliğle birinci ve ikinci hamur kâğıtlar 8.9.1977 günü itibariyle 21 sayılı karar kapsamına alınmış ve ilgililer 8.9.1977 günündeki stoklarını beyana davet edilmişlerdir.

Bu düzenlemenin ise, fona ödeme yükümlülüğünü, fiyatı yeniden saptanan madde ve mamullerin bu kez fon kapsamına alınmış olmasına ve ilgililerin bu maddeleri stoklarında bulundurmaları esasına dayanan 21 sayılı karara aykırı, bu haliyle geriye yürüyen ve kazanılmış hakları zedeler nitelikte olduğu ortadadır.

Açıklanan nedenlerle, davanın 13.10.1977 gün ve 7/13957 sayılı Kararname ile ilgili kısmının reddine, 7 sayılı Maliye Bakanlığı Tebliğinin ise, birinci ve ikinci hamur kâğıtların (bunların her nevi kartonları dahil) 8.9.1977 günü itibariyle 21 sayılı karar kapsamına alınmasına olanak tanıyan ve hükmün geriye yürüyerek kazanılmış hakların zedelenmesine yol açan 1 inci maddesinin (A) bendinde yer alan "... 5.9.1977 günlü ve 7/13918 sayılı kararın yürürlük tarihi olan 8.9.1977 tarihi itibariyle..." biçimindeki, aynı bendin (a) fıkrasında yer alan "... 8.9.1977 tarihi itibariyle..." biçimindeki, (d) fıkrasında yer alan "... 8.9.1977 tarihine kadar..." biçimindeki, (B) bendinde yer alan "... 8.9.1977 tarihinden sonra..." biçimindeki sözcüklerin ve (D) bendinin tümünün iptaline, 139 lira tutarındaki yargılama giderinin yarısı olan 69.50 liranın davalıdan alınarak davacıya verilmesine ve davacı ve davalı vekillerine Avukatlık asgarî ücret tarifesine göre takdir edilen 3.000 (üçbin) lira avukatlık ücretinin yarısı olan 1.500 (binbeşyüz) er liranın davacıdan alınarak davalıya, davalıdan alınarak davacıya verilmesine 22.6.1979 gününde oyçokluğu ile karar verildi.

AZINLIK OYU

X — Birinci ve ikinci hamur kâğıt fiyatları, üçüncü hamur kâğıt fiyatlarının Bakanlar Kurulunca saptandığı 8.9.1977 gününden geçerli olarak SEKA tarafından yeniden saptanmışsa da bu kâğıtlardan doğan fiyat farkları, 5.12.1977 günlü Resmî Gazeteyle yayınlanan 7 sayılı Maliye Bakanlığı tebliği ile Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonu Kurulmasına Dair 21 sayılı kararla kurulan fon kapsamına alınmış ve fona ödeme yükümlülüğünün, daha önce üçüncü hamur kâğıtların fon kapsamına alındığı 8.9.1977 gününden itibaren başlaması öngörülmüştür.

Davada, 7 sayılı Tebliğle birinci ve ikinci hamur kâğıtlar hakkında yapılan bu uygulamanın geriye yürür nitelikte olup kazanılmış hakları ihlâl ettiği iddia edilmekte ise de Esas 1978/240 sayılı dosyada bulunan Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının 16.6.1978 gün ve 564 sayılı yazısında, Türkiye Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları işletmesince 8.9.1977 gününden geçerli olmak üzere fiyatlarının yeniden saptandığı belirtilen birinci ve ikinci hamur kâğıtların piyasada, bu tarihten itibaren, yeni fiyatlarla satıldığı doğal olduğundan, stoklarında eski fiyatla alınmış kâğıtları bulunduranların, bu satışlar nedeniyle haksız kazançlar sağladıkları bir gerçektir.

Bu bakımdan, kişilerin üzerinde bırakılmaması gereken spekülâtif nitelikteki bu fiyat farkları üzerinde kazanılmış hak iddiasında bulunulamıyacağından, sözkonusu kazançların, dava konusu 7 sayılı Tebliğde öngörüldüğü biçimde Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonu kapsamına alınmasında kanuna aykırılık bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle kararın, 7 sayılı Maliye Bakanlığı Tebliğinin bazı kısımlarının iptali yolundaki kısmına karşıyız.

AZINLIK OYU

XX — 1567 sayılı yasanın 6258 sayılı yasa ile değişik 1 inci maddesinin "Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonu" kurulması hakkında dava konusu

Bakanlar Kurulu Kararı ile bu karara ilişkin Maliye Bakanlığı Tebliğlerinde öngörüldüğü biçimde iç fiyatlar üzerinde herhangi bir denetime ve daha önce saptanmış fiyatlarla daha sonra saptanan fiyatlar arasındaki farkların bir fonda toplanmasına yasal dayanak teşkil edemeyeceği kanısındayız.

Gerçekten, Bakanlar Kurulu 1567 sayılı yasanın değişik 1 nci maddesi ile Türk Parasının Kıymetinin Korunmasına ilişkin bir takım tedbirler almakla yetkili kılınmıştır. Ancak niteliği itibariyle istisnaî olup Ticaret serbestisi ve mülkiyet hakları gibi mevcut anayasal nizamla özel korunmaya alınmış temel haklara ilişkin bu yetkinin, istisnaî niteliği dikkate alınarak ve ancak maddede öngörülen kıymetlerle ilişkili olarak ve gene maddenin öngördüğü dış ekonomik ilişkiler çerçevesinde kullanılması zorunludur.

Nitekim, gerek yasama organı, gerekse idareler de konuyu böyle anladıkları içindir ki, bir yandan 79 sayılı yasa yürürlüğe konmuş, öte yandan ekonomik hayatın düzenlenmesine ilişkin yetki yasasının çıkarılmasına yönelinmiştir.

Yukarıda açıklanan nedenlerle yasal dayanaktan yoksun bulunan Kararnamenin salt bu nedenle iptali gerekmele beraber aşağıda arzedeceğimiz hukukî sâkatlıklar da dikkate alınarak iptali gerekir.

Şöyle ki; Kararnameler ile herhangi yasal bir dayanakta mevcut olmaksızın, salt genel ekonomideki bozukluğun ortaya çıktığı spekülâtif kazançların bir vergi gibi vatandaşlardan alınması bugünkü anayasal nizam içinde mümkün değildir.

Öte yandan, vatandaş olarak herkes nasıl bir hukukî rejim içinde yaşadığını bilmek hakkını haizdir. Devlet eliyle aleyhe sürprizler yaratılmasının devlet kavramıyla bağdaşmayacağı açıktır.

Belli anda, muhtelif kaynaklardan (ithalât, dahildeki firmalar ve K.İ.T.'ler) emtea alımı mümkün kılınmış ve mutlak olarak alış ve satış fiyatlarında ayniyet sağlanmamışken, bir süre sonra salt bu kaynaklardan biri için ilân edilmiş ve mutlak olarak uygulanması da sağlanmamış fiyatlar esas alınarak, aradaki farkların fona aktarılması ekonomik ve ticarî hayatı devlet eliyle baht oyunları niteliğine dönüştürmek olmaktadır.

Sayılan nedenlerle dava konusu kararnamenin iptali gerekeceği görüşüyle çoğunluk kararına karşıyız.

MADENLERİN DEVLETÇE İŞLETİLMESİ (ESKİ SAHİPLERİNE İADE HAKKINDA KARAR)

Türkiye Maden İşçi Sendikaları Federasyonu : D.D.K. 1980/611,
27.6.1980

İDARİ İŞLEMLER : Bakanlar Kurulu Kararnameleri; Yürürlük-
ten kaldırılması; Geri alınması.

KAMU HİZMETİ : Bir kamu hizmetinin kurulması; Kamu hizmet-
lerinin ilgası.

MADENLER : Madenlerin Devletçe işletilmesi; Madenlerin Dev-
letçe işletilmesinden vazgeçilmesi; Arama ruhsatnamesi;
Arama ruhsatnamesinin geri alınması; Geri alınan arama
ruhsatnamelerinin eski sahiplerine iadesi; İşletme hakları;
İşletme haklarının geri alınması; Geri alınan işletme hak-
larının eski sahiplerine iadesi; Geri alma ve iade arasın-
da geçen sürenin arama ve işletme sürelerine eklenmesi.

TEBLİGAT : Memur eliyle tebligat; Yürütmenin durdurulması ka-
rarının memur eliyle tebliği.

YÜRÜTMENİN DURDURULMASI : Teminat; Dava sonuna ka-
dar yürütmenin durdurulması; Memur eliyle tebligat.

Davanın Özeti : 31.10.1978 gün ve 7/16699, 7/16681, 7/16682
sayılı ve 28.11.1979 gün ve 7/16826 sayılı Bakanlar Kurulu karar-
larının yürürlükten kaldırılması; Bu Bakanlar Kurulu Kararlarının
müsteniden arama ruhsatnameleri ve işletme hakları geri alınan
madenlere ait arama ruhsatnameleri ve işletme haklarının eski ruh-
satname ve işletme hakkı sahiplerine ekteki şartlar çerçevesinde ia-
desi; 2172 sayılı Kanununun 18 inci maddesine göre el koyma tarihin-
den iade tarihine kadar geçen sürenin, arama ve işletme sürelerine

ilâvesi ve iade olunan madenlerin, sermayesinin tamamı Devlete ait ilgili İktisadî Devlet Teşekküllerince işletilmesinden vazgeçilmesi hakkındaki 5.6.1980 gün ve 8/932 sayılı Bakanlar Kurulu kararının iptali ve dava sonuna kadar yürütmenin durdurulması istenilmektedir.

Raportör Zafer Kantarcıoğlu'nun Düşüncesi: Olayın niteliğine ve davanın durumuna göre, dava sonuna kadar yürütmenin durdurulmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Taner Gelegen'in Düşüncesi: Davanın durumuna göre, yürütmenin durdurulması isteminin davalının birinci savunması alınıncaya kadar durdurulmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dava Daireleri Kurulunca işin gereği görüşüldü :

1) Olayın niteliğine ve davanın durumuna göre teminat alınmaksızın, dava sonuna kadar yürütmenin durdurulmasına;

2) Bakanlar Kurulunun 5.6.1980 gün ve 8/932 sayılı kararına ekli şartların 2, 4 ve 5 inci maddelerindeki süreler karşısında, bu kararın tebliğinin, 521 sayılı Danıştay Kanununa 1740 sayılı kanunla eklenen ek 1 inci maddenin son fıkrası uyarınca memur eliyle yapılmasına, 27.6.1980 gününde oybirliği ile karar verildi.